

Лучия Антонова-Василева

Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин” към БАН
София
luch_antonova@abv.bg

Заемките от албански език в съвременните славянски диалекти в Албания

Резюме: Съвременните български говори в Албания са един от случаите, в които диалектът се явява единствена форма за речева изява на българските общности. В диалектната реч може да се проследи както заемането на елементи от албански, така и влиянието от страна на съседните контактни славянски езици. Проучването на процеса на заемане и адаптация към регионалната езикова система може да допринесе за обяснението на хода на езиковите контакти с оглед на специфичните езикови средства за реализация на адаптацията.

Ключови думи: български език, албански език, диалекти, заемки

Abstract: *Loanwords from the Albanian language in modern Slavic dialects in Albania.* Modern Bulgarian dialects in Albania are one of those instances where a dialect is the only form of speech manifestation of Bulgarian communities. Both borrowing from Albanian and the impact on the part of the neighbouring Slavic languages can be traced in the dialectal speech. A study of the process of borrowing and adaptation to the regional language system can contribute to an explanation of the development of linguistic contacts in view of the specific linguistic means behind the adaptation.

Keywords: Bulgarian language, Albanian language, dialects, loanwords

Българските диалекти в Албания днес съществуват в условията на билингвизъм. Населението, което ги употребява, обитава крайните източни райони от територията на страната, разположени по границата с Македония. Книжовният албански език естествено е известен на всички носители на тези диалекти. Самите местни говори се употребяват в ограничени социални сфери – преди всичко в семеен кръг и в кръга на отделните български общности – на север в Кукъска Гора, в Голо бърдо, Дебърско, на юг в Преспанско и Корчанско, както и в градовете Тирана, Дурас, Берат, Елбасан и др., в които изселници от тези общности живеят днес. Естествено при тази езикова ситуация се създават условия за широко заимстване на елементи от албански език в речта на българите.

Съвременна реалност, която предопределя стесняването на употребата на българския и разширяването на употребата на албанския, включително и в речта на българите, противоречи на сведенията за езиковата история на региона. Широко известно е, че в по-стари периоди от развитието на балканските езици

територията на съвременна Албания е била населена от славяни. Според Селищев албанците са се появили в западния дял на географската област Македония в кр. на XIII и през XIV в. (Селищев 1931, 5). Оттогава, както посочва той, са се извършвали взаимни заимствания в бита и езика на населението (Селищев 1931, 23). От анализа на топонимията в Костурско и Корчанско той прави извода, че славянското население е било автохтонно по тези места (Селищев 1931, 316).

В по-новата езиковедска литература Десницкая описва широко проникване на българизми в албански (Десницкая 1968, 137). Според нея като цяло историческия проблем за славяно-албанските езикови взаимоотношения не може да бъде сведен до взаимни влияния в зони на гранични контакти. Численото превъзходство на албанците е допринесло за езиковата и етническа асимилацията на славяните, но този процес е траел с векове. Типът на заемките в албански показва, че те са резултат от съществуващо двуезичие между селското население, което личи от факта, че преобладаващата част от „славизмите” в албански представляват „областна” – т.е. диалектна лексика (Десницкая 1968, 122, 120–147). Десницкая обръща внимание и на името на древното славянско население в района на Девоп и Берат – *shqeri* според нея от < *shqa-*, < *skla-* в севернотоскийски, както и на жителското наименование *ляби* < **alb-*, **arb-* в южнотоскийски – района Ляберия. Според нея те показват, че в миналото славянският елемент там е преобладавал (Десницкая 1968, 145–147). В подкрепа на това нейно мнение може да се прибави и обстоятелствата за произхода на названието *славяни* в БЕР, където се споменава и за название *шклян* ‘човек българин’ от тайния зидарски говор в Брацигово, което се свързва с алб. *shqā-* (БЕР, VI, 834–838; вж. с. 837).

Съществуват различни възгледи за етническият състав на населението в западния дял на Балканския полуостров в древността. Според Палига въпросът за етногенезиса на славянското, романското и албанското население представя три страни на въпроса за развитието на тракийското и тясно свързаното с него илирийско население. В късния период на класическата античност, според този автор, в южна Европа има три етнически групи – гърци, тракийци и илирийци. Албанският е многопластов език с голямо количество новолатинска романска лексика и специфична структура с неромански характер, която именно се свързва с тракийски и илирийски. Той дори поставя въпроса дали албанският е неоилирийски или неотракийски език. Като се позовава и на някои изследвания на български учени, Палига се спира на предположението, че нероманизираната тракийска група от по-северните райони – карпатски или дунавски, мигрира на юг по времето на Великото преселение. Двата диалекта на албански език се свързват с тези две старинни групи заселници, които се срещат със славянските племена от района на Хемус. Албанският, според Палига, може да бъде характеризирани като „неотракийски” и като следствие от това може да се приеме, че тракийският е все още жив, като се нарича *албански* от другите народи и *шчип, шчиприйски* (*shqipe, Shqipëri*) от самите албанци (Paliga 2014).

Независимо от факта дали тази теория се приема, самото обстоятелство, че е възможно да съществува приемственост под една или друга форма между съвременния албански и тракийският език, е допълнително потенциално условие

за наличието на близости в езиково отношение между албански и диалектите на българите в Албания още от дълбоката античност. Широко известни са специфични лингвистични феномени – напр. задпоставния определителен член, които са общи за двата езика. Този факт се изтъква от Р. Хъдсън като пример за общи езикови явления между различни езици, които могат да бъдат обяснени, според него, „единствено с дифузия” (Хъдсън 1995, 70). По отношение на заимстването на различни езикови елементи той посочва, че това е важно явление, което е силно зависимо от социалната функция на езика, но може да хвърли светлина и върху неговата вътрешна организация (Хъдсън 1995, 88).

Изследванията на Хр. Дейкова, свързани с наблюдения над материала в БЕР, доказват българския произход на различни славянски заемки в албански (Дейкова 2009). Тези нейни изводи потвърждават направените анализи от Селищчев и Десницкая, посочени по-горе. Тя подчертава значението на изследването на българската диалектна лексика и диалектната лексика на езиците на Балканския полуостров за изясняването на многостранните двуезични и многоезични взаимодействия в условията на езиков контакт. П. Асенова също подчертава че: „Напълно реалистична картина на Балканския езиков съюз може да се получи, ако изследванията върху съвременните балкански езици се водят и на диалектно равнище, колкото и трудно да е това” (Асенова 2002, 20). Както посочва и Хр. Дейкова, в областта на етимологията това означава привличане от всички публикувани и достъпни източници на максимално количество диалектен лексикален материал като задължително, макар понякога и обективно неосъществимо условие за оптимизиране на етимологичните решения.

Проследяването на албанските заемки в съвременните български говори в Албания, чрез които се осъществява езиковия контакт днес, е един интересен въпрос, който може да допринесе за изясняването на редица проблеми, свързани със спецификата на т.н. балкански езиков съюз.

Когато се обсъжда въпросът за заемките от албански език в българските говори в Албания, възниква необходимостта от разграничаването на процесите на заемане от случаите на интерференция – допускането на неволна инцидентна намеса на елементи от албански език в изказванията на български диалект. Интерференцията съществува поради неравностойната употреба на двата езикови кода. Както вече бе изтъкнато, албанският език е код № 1 на официалното общуване. Той може да се използва без ограничения в зависимост от мястото, сцената и участниците в речевия акт. За разлика от това кодът № 2 на българския местен диалект се използва при определени условия: в тясна семейна среда; сред събеседници от българската общност; при изпълнението на традиционни обичаи, където е част от обредната терминология и езика на фолклора; при инцидентни срещи с българи и др. подобни. Българската реч се използва като второстепенен и дори пасивен код в общуването и при това говорителите естествено изпитват затруднения при превключването от код № 1 към код № 2. Интерференцията засяга по-скоро структурата на речевото поведение, отколкото самата структура на езиковия код, макар че в някои случаи тези два компонента се доближават, което довежда до създаване на възможности за преход от интерференция към заимстване.

Така в говора на с. Бобошица, Корчанско, където носителите на диалекта са единици, употребата на местния български диалект е силно ограничена, защото там са останали само неколцина негови носители. Затова при разговори с българи в техните изказвания случаите на интерференция са чести – срв. напр.: *Тирана йа ку и ди* (кой знае). *Макйна плот* (пълно с автомобили) *има*. *Ич да не трѣби ний жа бидим там, жа дойдѣме...*; *Е айò настай рытеше* (тя след това растеше) *листе ваг'еше, к'е порастеше, вързеше, послие жа збиреа женете и го чинийе аз за тканийе, на разбой*. Боб.

Интерференцията с албански е често срещана и в речта на българите от Голо бърдо и особено на тези от тях, които живеят в Тирана. Тя е най-силна в началото на разговора, когато кодът на диалекта е в процес на постепенно активиране в хода на общуването, при което пасивният езиков ресурс на диалекта постепенно се възстановява – Срв.: *По флисни булгарийит* (Говори български). *Шчинтаре* (албанците) *зборет булгарско*. *Мак'едне зборет булгарско*. *Дѣбра е голема*. *И денеска зборвет саде булгарско кай ними*. *Не зборвеет арнаутско*. Гин.; *Сме дойдени*. *Ска руг* (няма път). Стебл.; – *Мир* (добре) *йе? Регулове?* (подреди) *Нарѣди? Мбарове* (завърши)? *Битуса* (заемка от тур., разпространена и в бълг.)? *Зборваме а арнаутско, а болгарско*. Гинев.

Както личи от изказванията, в редица случаи проявите на билингвизъм се отчитат от говорителите. Поради това те прибегват и към превод на албанските думи и изрази, чието преплитане неволно са допуснали в речта си, тогава, когато родната дума изникне в съзнанието им – срв.: – *Мир йе? Как си? Убао? Заи не си дошла*. Гин.; – *Нга йе* (откъде си) *ти? Имам зборвено со другата масуесе* (учителка), *дека беше овде*. *Нашиве йазици сѣт блиски*. *Само некои зборови не се разбѣраме; Айде, зуша* (учителко), *како си?* Стебл.; – *Хачи тук ли е? – Не ет овде*. *Скѣми пашур* (алб. *S'kemi pashur*). *Го немаме видено* (съответствие на бълг. в диалектна форма). Гинев.; *Добре ни дойдофте!* – *Добре ни найдофте!* – *Мир се ерде!* (алб. *ju jeni tē mirëseardhur*). Шиц.

В примерите, посочени по-горе, наред с интерференцията под формата на употреба на цели фрази на албански, може да се отбележи и употреба на отделни албански думи *масуесе*, *зуша* (учителка, обръщение към учителка). Те се употребяват като заемки от албански, означаващи понятия, които са неспецифични за традиционния селски бит на локалните общности на говорителите. Същото важи и за лексемата *зон'а* (*zonjë* алб. 'госпожа' – според Meyer 2007, 554–555, производно от *zot* 'бог', *zotëri* 'господин', във връзка със старочерковнослав. *žena*) – *П'ет д'ѣца и єна зон'а*. Шиц. Макар че живеят в добре запазени общности, в речта на гораните също може да бъдат отбелязани много случаи на интерференция с албански – срв. напр.: *Незнам некуй куш* (кой – алб.) *йе, али йе бабой* (татко – алб.), *некуй там се върта*. Шиц.

Много примери на интерференция с албански може да се посочат в речта на българин от Голо бърдо, живеещ в град Берат, където няма голяма българска общност – срв.: *Петдесетий банор* (петдесет хиляди жители). *Берат єсти мндогу убаво*. *И имат лу̀мо* (река) – *река*. Треб. (алб. *lutë*, според Meyer 2007, 294 < лат. *flumen*). От примерите личи, че лексемата от родния регионален диалект при този информатор се търси, както при феномена „на върха на езика”, и се допълва в из-

казването, веднага щом изникне в съзнанието. Същевременно, въпреки наличието на дума от домашен произход *rëka* в диалекта на с. Шишевец, Кукъска Гора е отбелязано съставното название *lumskà treva* ‘речна трева – вид тревисто растение’, което съдържа елемент, производно от проникналата в резултат от интерференцията чуждица, но адаптирано към българския модел за образуване на прилагателните имена – с наставка *-ски*, съответно в ж.р. *-ска*. От примера личи, че при описанието на случаите на интерференция, близки до процеса на заемане на лексеми от албански в диалекта, трябва да припомним обстоятелството, че в самия албански език има много лексикални заемки от съседните балкански езици и изобщо от езиците в Европа. Както посочва П. Асенова, той често се определя като „език от заемки” (Асенова 2016, 35). Освен изключително честите заемки от латински и с романски корен, в албански се среща употреба на редица заемки от турски, които тук спадат към книжовната и стилистично неутрална лексика – напр. *илàч* ‘лекарство’, *мерàк* ‘силно желание’ (FShS, 446, 700) и др., които в български се срещат само в разговорната и в стилистично оцветената реч. Както вече бе изтъкнато, българският и албанският имат предполагаеми взаимодействия още от дълбока древност и от дълбока древност са в контакти с едни и същи езици. Затова при описанието на заемане албанският не би могъл да се приема еднозначно като директен източник, без да се отделя внимание и на езика, от който лексемата е възприета в него. Поради възгледите за връзки на албанския език с езика на най-древните жители на Балканите, някои нехарактерни за славянските езици лексеми, разпространени в български, се определят като заемки от албански. Така като заемка от албански в български в „Общославянския лингвистичен атлас” е отбелязана лексемата *буза* (ОЛА СЛСЛ, к. № 3, L 1335, с. 32–33). Тя е присъща на книжовния български език, разпространена е в голяма част от българските говори с две различни, но свързани по отношение на десигната значения – ‘буза’ и ‘устна’, в това число и в диалектите на територията на Република Македония, Северна Гърция и Турция (БДА ОТ, к. № 71–72). Широкият ареал на разпространение на територията на българското езиково землище, обстоятелството, че *буза* е лексема от речниковия фонд на книжовния български език, наличието на близки облици в лужишки, немски и латински, според мен, поставят под съмнение тезата за нейния произход от албански. Проф. Я. Шатковски посочва наличието на лексеми като *puzza* ‘целувка’, нем. *Buss*, диалктно (Siatkowski 2012, 34). На тези думи в албански съответства *putje*. Самите данни за албански език (Meyer 2007, 96), където *buzë* има значени ‘устна’ показват, че това вероятно е обща лексема между славянските езици, немски и албански. БЕР посочва успоредици и в латински *bucca*, както и литовски *buč* ‘звук при целувка’, полски *buzia*, *buziaczek* ‘целувка, лице’ (БЕР, I, 87). Към тези близки по значение лексеми може да прибавим албанската *buzëqeshje* ‘усмивка’. Според БЕР по-вероятно е лексемата да е наследена от балкански (дакомизийски субстрад). Близостта с латински и немски сочи възможности за търсене на нейния произход дори в още по-далечни епохи от историята на европейската езикова култура, тъй като денотата, свързан с название на основна част от човешкото тяло, би могъл да остави трайни отпечатъци в лексикалната система. Сходни явления се наблюдават например при названията за ‘зъб’, както и при редица роднински названия като ‘брат’, ‘сестра’ и др.

Към преходните случаи между интерференция и заемане на отделни думи от албански може да присъединим примерите, при които в изказванията се употребяват лексеми, нерегистрирани в местните български диалекти. Обикновено с албански думи се назовават понятията, свързани със съвременния градски обществен живот и бит – названия на артефакти, които не са присъщи за бита на селското население, а оттам и за диалекта – срв.: *Да видиме сѝа збѝрафме с ѝн'а от Клин'е дѝйде лѝфот* (заемка тур. и в разговорен бълг.) *за дѝб'йено* (ползата алб.), *монумѝт* (паметник алб.) *кул'тѝры* (западноевропейска международна лексика). *Ѡва едѝн ми рѝче от Дѝрас, да го лиг'ерѝвийем* (легализираме), *рѝче тѝйа, как што кѝжвеш тѝ, рѝче, кѝ шо ѝе со дѝб'йе шекулѝрес* (полза от столетието алб.) *се тѝйе, и сѝто, да го зѝмат ѝние, што сет во Инститѝтон от монумѝнтет е кул'тѝрес* (Институт за паметници на културата) *и пѝрштѝпѝет* (впечатлява < *pѝrshypje* 'впечатление' алб.) *ѝвийе монумѝнте нат'урѝле* (естествен паметник); *И тѝе со контрибѝтот* (договор) *нѝвни. И Булгѝрийа ѝмат дѝдено, ѝмат дѝдено пѝмош на рѝставрѝнѝе* (реставриране) *на кѝшес* (черквата алб.). Стебл.; *Сѝга ѝмает ѝднѝсено, култивѝйено* (алб.). *И'ма рѝби гѝлеми, ѝма рѝби мѝечк'и*. Гин.

От изказването личи, че при интерференцията с албански някои от езиковите елементи се адаптират според система на диалекта. Подложени на най-последователна морфологична адаптация са глаголите, както това се установява и в случаите на контакти между български и румънски език (срв. Дейкова 2016) – срв. при възприемане на глаголи от албански език: *стѝдѝрам* 'уча, следвам висше образование' (алб. *studioj* Meyer 2007, 460 от лат. *studiare*): *Пѝ-ранѝ нѝшите ѝдѝха да стѝдѝрает во Скѝпѝнѝе, пѝслѝедно врѝмѝе во Булгѝрийа*. Пуст.

Глаголите от несв. Вид най-често приемат суфикс *-ов-*:

лиг'ерѝвийем (алб. *ligjѝroj* 'легализирам' FShS, 623). *Ѡва едѝн ми рѝче от Дѝрас, да го лиг'ерѝвийем* (легализираме). Стебл.

пѝрдѝровам (алб. *i pѝrdor* 'използвам'; срв. Orel 1998: *dorѝ* рѝка староалб. **dārā* < и.е. *ghesr-*): *Ѡва го пѝрдѝроват кѝде ѝмат стѝка гѝлема за бѝчване мнѝгу, прѝйет си бѝре*. Пуст. Както личи от примерите, глаголът се адаптира морфологично към българския модел на основите – в случая с наставка *-ва-*.

Тази особеност се среща и при глаголи, образувани от заемки от турски произход – срв.:

к'арѝам/чарѝам (*qar* 'печалба' – Meyer 2007, 411, от тур., заемка и в български; 'печеля' *fitoj* Meyer 2007, 153, от итал. *profitare*): *Во Англиѝа к'арѝеле тѝлку; Дѝжѝни и дѝве шкѝле г'и чарѝа*. Шищ.

При образуването на подобни глаголи се използват наставките *-ува-* или *-ова-*, широко разпространени при глаголите от несв. вид в български език. Характерно е, че в диалектите се отбелязва употребата на глаголи от св.вид, образувани с наставки *-ис-*, *-ес-*, *-ос-*, която е от гръцки произход (ГСБКЕ, II, 261) – срв.:

куптѝисам (алб. *kuptoj* 'разбирам' – Meyer 2007, 269, от лат. или итал. *comprare*): *Мѝчно е, велѝ..., немѝй да куптѝисам*. Шищ.;

оперѝсам 'оперирам': *Се оперѝсале свѝ от слепѝ црѝвѝо*;

палчѝсам (алб. *pѝlçej* 'харесам' Meyer 2007, 380, от лат. *placere*): *ѝбао, велѝ, ѝбао, го палчѝсаф мѝстото; Мѝне ми пѝл'чѝса мѝсту*. Шищ.;

продòйса (*prodoj* 'произвеждам' корен. роман.): *Зàрзават йàко го тèрам. Булгàрийа продòйса зàрзават хубаф.* Шищ.;

филòйса (алб. *filoj* 'започвам' от лат. *filum*, Meyer 2007, 151): *Ка к'е филòйса свàдба.* Шищ.;

шартòйсам (алб. *shartoj* 'облагородявам' – Meyer 2007, 466, от лат. **sertare*): *Све што се рàг'а дèво мòй да се шартòйса.* Шищ.

Подобни глаголи са отбелязани и в Преспанско – срв. *вèндоса* – 'реши, отдели', *шартòса* (Цветановски 2010, 150).

При имперфективация на тези глаголи с обичайните суфиксни *-ува-*, *-ова-* се получават имперфектив с албански корен и разширена гръцко-българска наставка (Антонова 2016, 135):

апликòсам > апликòйсуам (алб. *aplikoj* 'кандидатствам' – корен от роман. произход): *И тàмо да дàдеш, да апликòйсаи, кòлко дàвайе, пейсè èвро пòйк'и тàмо, пòйк'и; Чìме апликòсуйе тàмо и едно дèте; – Нè знам à дàваеи суйà нàре? Ка к'е аплик'òсуйеи кнìг'е.* Шищ.;

брèндòйсуам ('бранувам' – от корен праслав. **borna* БЕР, I, 74);

мунгòсуам ('липсвам' алб. *tingoj* – Meyer 2007, 319, от лат. *tinio* или итал. *тепо*): *Нийшту не мунгòсува.* Шищ.;

преферòсуйем (алб. *preferoj* 'предпочитам' корен от роман.): *Р'ухò нàше ние го преферòсуйеме; преферòсуйем: И лèп мèсиме сàми, го преферòсуйеме сàми.* Шищ.;

пърдурòсвам/пердерòсуйем (алб. *përdor*): *И'мане луг'ете ретко го пèрдурòсвае; со брèна жèлезна нè_гу пердерòсуйет; Суйà дървена кьдè к'е найдеш..., нè гу пердерòсуйет. Жèлезна пердерòсуйет.* Шищ.

В диалектите се адаптират и формите на причастията, образувани от глаголи, възприети от албански – срв. от алб. *aplikoj > aplikuar* в диалектите с наставка *-ан* – *апликосан* 'приложен'.

Възприетите от албански думи често представляват елементи от международната лексика от западноевропейски произход. Покрай тях поради билингвизма в речта проникват и албански думи, за които в диалекта съществуват български названия – срв.: *Ние сме нури* (чисти) *българи. Мòй дèдо е идван на бългàрската амбасàда* (международна лексика) *òште во стàро врèме.* Стебл. В случая в речта на информатора се използва лексема с корен от романски произход – срв. фр. *pure*, итал. *pulito*, а не от албански, където се използва гръцка заемка – срв. *i pastër* – алб. < новогр. *παστρεύω*. Производни от същата дума битуват като гръцки заемки и в българските диалекти от югоизточните рупски региони – срв. глагола *пàстър'а* и производни от него – *пàстър* и др. (вж. Meyer 2007, 372). Коренът *pur-* в албански, както и в български, се среща в редица лексеми от кръга на общоевропейската културна лексика с общ основен семантичен елемент 'чист': *purist*, *puritan*, *purizëm* и др. (FShS, 974). При възприемането на лексемата *пур* се осъществява привличане на елемент, свързан изцяло с културната, а не с битовата сфера на лексикалната система. Това отново потвърждава обстоятелството, че възприети от албански думи най-често са тези, които спадат към семантичните кръгове на абстрактната лексика или са свързани с названията на артефакти от различни сфери на съвременния живот и дори с терминологията. Те, както подчертава и Р. Хъдсън, по принцип са най-силно податливи на

заимстване (Хъдсън 1995, 88). В случая условията за проникване се подсилват от факта, че в кода на езика приемник (местния български диалект) подобни думи липсват, защото той има ограничена сфера на употреба. *Пи га два лънга* (сок – алб.) *от тръндафил*. Бор.; *Шо е било мрекули* (чудо – алб.) *дето си отишъл Енвѐр ходжа*. Шиц.

При назоваването на понятия, означаващи реалии от съвременния бит и особено на апаратурата, навлязла в бита, тези думи често съответстват на широко разпространените и общоизвестни заемки от западните европейски езици, познати и в българския език – срв.:

телефон, *хотѐл* (както в бълг.): *Едно момче ме зеде по телефонно от България. Три дена век'е седел на хотѐл, що немал ориджин*. Стебл. В това изречение непозната за български език е думата *ориджин* 'произход; свидетелство за български произход', заемка от алб. от романски корен – срв. също: *Овийе нашево село како ориджин е бидено от България*. Гинев. Нейното присъствие в българските говори в Албания е свързано с по-силното влияние на романските езици върху албански. Обща и за двата езика обаче е думата *ген*: *Имам г'ен слафск'и*. Шиц.;

автобус (както в бълг.): *И тамо во автобусо има, б'йѐше к'ѐрка ми тамо, во овтобусот повеик'и тргофци, тргофци поѐк'е*. *Шту одѐа, дѐмек* (заемка тур. и в бълг.), *зѐмает рѐба* (*rrobë* – 'дрехи', заемка от алб., срв. Meyer 2007, 439, сродно с тур. *ruva*) *во Стѐмбул*. Пуст.; *То не мѐже да биде там да иѐдеш, на аутобуза* (както в бълг.) *на да доѐеш*. Шиц.;

урбан (от алб. *autobus urban* FShS, 1299, заемка със западноевропейски произход, липсваща в бълг.): *Има ут Мѐлич, има урбана, автобус урбан*. Пуст. Прилагателното *урбан* се употребява в речта без изменения, но при други подобни форми те се адаптират към системата на българския език със суфикс *-ен*: *приватен* 'частен' (алб. *privat* FShS, 959): *Т'а сѐга во приватно училиште ѐе, ... во приватно ѐе; Има два-три... тно-много клѐса завѐршени, сѐа во приватно. Поѐк'е барает приватните, поѐк'и...; Мнѐгу има на приватните работат*. Пуст.;

бурса 'стипендия' (алб. *bursë*); *нѐта* (*note* 'бележка' Mayer 2007, 358, *notonj* от лат. *notare*): *Тѐа бурса нѐ ѐе за нѐта. Тѐа бурса ѐе за лѐн да иѐдит*. М.Остр.

Прави впечатление, че заемките от европейските езици в българските говори в Албания са повече, отколкото тези в българския език и в неговите разговорни и диалектни варианти. Това се дължи на по-силното влияние на романските езици върху самия албански. Срв. примерите, при които на заемката в диалектите съответства домашна дума в български:

спитал 'болница' – алб. *spital* (FShS, 1106): *И му рѐкоф: Сум по-лошо. Чѐкай во спитал'; Дѐйдоф вѐче во спитал'*. Шиц.;

фригѐрифер//*фридѐжифер* 'хладилник' – алб. *frigorifer* (FShS, 311): *К'е стѐвим сѐга на фригѐрифер; К'е го фѐрл'а во фригѐрифѐр*. В изказванията на информаторите личи тяхното ясно съзнание за причината за появата на тези нови заемки от албански език – именно фактът, че те назовават нови реалии, за които няма думи в техния старинен говор: *Сѐга и тѐйа со телевизѐйа, со тѐйа, мнѐго рѐбути има, шо се, шо идет на иѐдно. Мнѐгу работѐ. Сѐга иѐзик оди напре, нѐе работа со иѐзик. Сѐ наш иѐзик ѐстанаф ка шо бѐф. Како шо бѐф тогай ѐстанаф. Сѐга и тоѐа шо го зѐорѐф там, ама не го зѐорѐм иѐ, не мѐж да ме рѐзбере ѐн*.

Че он изодначи, со друк ѝезик век'е оди. У школа излѣгле лафой нови млогу, шо не може, тога не биле. Да му речеши ти сега за ена нешто фрѝджифер шо га вѝкате вѝе? А (дали) ѝма? Ка га вѝкате вѝе? – Хладѝлик. – Н'ѝмало тогаа, му складое тѝй прет трѝста године, како лафой по-нови к'е се напраи и за тѝйа ѝмаме ѝме свѝе, за тѝйа што го извадиѝ. Пѝсле за тѝйа раѝбота што ѝа вѝрши, ѝа ѝме зѝѝ. Го неѝмало.;

ѝент 'свят, светец, свети' (Orel 1998, 411, *shenjtë* от лат. *sanctus*): *И'маи нешто за ѝент Михаѝл. ГѝрдоТреб.*

Същото явление се наблюдава и при думата *тѝнсион* (кървно налягане, алб. *tension* FShS, 1230), но в диалектите е отбелязана и паралелна употреба на домашната лексема *прѝтисок*). Примерът дава възможност да се проследи и функционирането и на заемката *белдѝсвам//байалдѝсвам* заемка от тур., която е широко разпространена (*bajalldis*, Meyer 2007, 61) и в разговорния български. Този глагол приема наставка *-ва-*, характерна за българската глаголна система: *И'мам тѝнсион. Горѝштина ѝч не мога да ѝа торна. Ми белдѝсваеѝ сорѝе. Гѝрдо.* Може да се изброят още много думи от турски произход, които са заети и в двата езика – срв. напр.: *магазин* и *дюкян* (*магазин* от тур., заемка и в бълг., в алб. по-често *duqan*, но и *magazinë* срв. Meyer 2007, 297; FShS, 239, 639); *саат* (заемка от тур. FShS, 1070 – заемка и в бълг., където конкурира домашната дума *час*, книжовен алб. *orë* – от романски произход): *На дѝвет саато го отвѝрат.* Към тези примери може да присъединим и проявите на интерференция с албански в книжовната българка реч на българи от Албания, които са се обучавали в България: *Цената каквато е на капак ли е?* Корча – срв. алб. *karak* 'корица', заемка от тур. и в бълг., но тук с друго значение.

Много от названията, които може да се причислят към съвременната терминология широко приложима в бита, съвпадат със широкоразпространената международна лексика – напр. *цимент* (заемка и в бълг.), *материал* и др. Чести са думите, специфични за албански език, които са с корени от западноевропейски, най-често романски произход – срв.:

интелектуал (заемка и в бълг., но с прибавяне на домашна наставка *-ец*): *Тѝй е бѝден интелектуал.;*

к'ѝндра (*център*, заемка и в бълг. Orel 1998, 336, *qendër* < лат. *centrum*); *мѝтра* (заемка и в бълг.); *к'ѝломѝтра* (заемка и в бълг.): *И'маме к'ѝндра, пѝстотин мѝтра утѝоре. Праѝву гѝре – Крапа. Берат – Крапа. Пѝдесет к'ѝломѝтра.* Треб.;

кѝкре 'зърно' (алб. *kokërr* ед.ч., *kokra* мн.ч. – Orel 1998, 189, производно от *kokë* от лат. *coccola*): *Граѝушка ка вѝрне бѝле кѝкре. Шиц.;* *По три кѝкре че ги тураи, по три кѝкре, ама со кѝнач че го праѝши браѝда.* Бор.;

кр'ѝетар 'ръководител' (алб. *kryetar* FShS, 561): *Он бѝѝ ка кр'ѝетар ѝвде. Шиц.;*

материали дертѝми ('строителни материали' от алб. *materialeve të ndërimit* – алб. *ndërtim* строителство; *ndërtoj* 'строя' – Orel 1998, 258, производно от ром. **directāre*, лат. *directus*): *Съм ф раѝбота сѝа, раѝбота со магазин материали дертѝми жѝлезо, тули.* Треб. В примерите личи привездането на окончанията на съществителните към модела на български език, като не се спазват граматичните изменения на склонението в албански.;

п̀ик'ица 'точича' (алб. *pikë* 'точка' FShS, 921): *Й̀й̀ице со п̀ик'ице*. Адаптирано с български суфикс *-ица* за образуване на умалително;

п̀лак'е (плочи, заемка от алб. *pllakë* у Orel 1998, 336, *plloçë* < от южнослав. и бълг.): *М̀о̀й брат ѝмат магаз̀ина, х̀идросанит̀аре* (заемка от алб., европейска международна лексика, в български се употребява само като термин, не се използва в разговорната реч). Треб.;

п̀ршѝмб̀ъл (алб. *për shembull* < лат. *symbolum* Meyer 2007, 469): *Па м̀а̀йстур к̀о̀й ч̀уйек, п̀ршѝмб̀ъл. Й̀едно ѝме ѝма, н̀й̀ема др̀ук*. Бор.; *Й̀а не с̀ам га в̀идел к̀ак'е ѝе, ама в̀однено к'е ѝдет п̀ршѝмб̀ал ка т̀к̀а̀йет*. Шиц.

От примерите личи, че част от заемките са общоупотребими, навлезли широко в съвременната реч. В някои случаи те изобщо не се различават от тези в български език – напр. *цим̀ент, м̀етар, килом̀етар*. В други случаи в тях се откриват фонетични промени, типични за албански език – *п̀ршѝмб̀ъл, цент̀ър* (бълг.), *к'̀ентро/к'̀ендра/ч̀ендра* – алб. и бълг. диалекти в Албания ≠ *цент̀ър* – бълг.; в трети случаи се наблюдават словообразователни различия в сравнение със съответните заемки в български – *интелекту̀ал* (алб.), за разлика от *интелекту̀алец* (бълг.) и др.

Възприетите от албански думи рядко може да се определят като такива със собствено албански произход, а дори и между тях се срещат производни от корени от латински, романски или други езици – срв.:

биз̀еле (алб. *bizele* 'грах' Meyer 2007, 76, от итал.) *С̀ѝа с̀иет гр̀аф, биз̀еле, с̀иет к̀р̀астав̀ица*. Шиц.;

бл̀ет'ѝе (алб. *bletë* < лат. **apelta, *abelta* Meyer 2007, 77): *Да не е б̀убаче? О̀вийе к̀ако што в̀икаме... бл̀ет'ѝе, бл̀ет'ѝе што пр̀а̀йат мет*. Гин.;

бук (алб. *bukë* 'хляб' Meyer 2007, 90, от лат. *bucca*): *К̀в̀ас – м̀а̀йа б̀ук'е* (хлебна мая алб.). Шиц.;

букур, збукуруар (алб. *bukurë* 'за окраса' – заемка от итал. Калабрия, познато и в рум., Meyer 2007, 91): *Ѐ̀сти г̀лава за пер̀ица. Ѐ̀сти ѝй с̀ъй п̀ър та збукуруар*. Боб.;

б̀урборе (алб. *burë dëbore* 'снежен човек' БАР, 688) – *Б̀урборе от с̀н̀ек*. Шиц.;

вал̀е б̀р̀езе (алб. 'хоро на поколение' – *brez* 'пояс; поколение' Meyer 2007, 84, сочи успоредици в лат., герм. и слав. езици; *valle* 'хоро' Mayer 2007, 524, от итал. *ballo*): *А, вал̀е б̀р̀езе во н̀а̀ше с̀ело*. Шиц.;

в̀ар ('гроб' алб. *varr* – Orel 1998, 495, от лат. **orna*): *Как се п̀ий̀е ка к'е б̀идеме во брак̀ови, и за ѝмр̀иен̀ето, го кар̀аме на в̀ар* – Боб.;

гр'̀ук'е (алб. *grykë* 'гърло; устие на река' Meyer 2007, 181, паралели с лексеми в славянски и др. европейски езици): *М̀ѐг'у гр'̀ук'е се в̀ак'е и н̀а̀г'а р̀ека и с̀ела ѝма в̀ак'е*. Шиц.;

г'̀уре (алб. *ngjyrë* 'цвят' – Orel 1998, 300, *ngjuej* от лат. *unguere*): *И о̀к̀оло им̀еше о̀вд̀ишт̀ија, им̀еше чер̀ешне м̀ного: трендаф̀или* (замка от гръцки и в бълг.)... *трендаф̀или ги им̀еше донес̀ено от Бул̀гар̀ија. Трендаф̀или малечки, г'̀уре, р̀озь* (алб., от романски, съответно на бълг. *розов*), *фрит букуру̀и*. Боб.; *К̀а к'е уст̀а̀й т̀ийе жел̀езото т̀уйека и к'е го п̀ул'а, г'̀ур, к'е го п̀ул'а; С̀едум са во д̀ун'а во г'̀уройте*. Шиц.;

зг̀атер̀овѝе (срв. Orel 1998, 111, *gatuaj* < **gatovati* Slav.): *Н̀ека си ѝмат, с̀ек'и си ѝма... не т̀и пр̀а̀им н̀ишту. Не т̀и зг̀атер̀овѝе да т̀и пр̀а̀й н̀ешту...* Гин.;

И`мат едни сѐла – еднакви: Г`инеец, Клѐн`е, Ворница и Трѐбишта – бугарско. Други онде, се згагерова. Гин.;

кастѐла (алб. *kastile* ‘нарочно’ Meyer 2007, 233, от тур.) *Дѐте досѐги спà, го разбудиа кастѐла дѐца.* Шищ.;

клòш (название от областта на шивашката терминология, вид конец); *мендàш* (алб. *mëndafsh* FShS, 708, Meyer 2007, 318, от лат. *metaха*, връзка и с гр. *μετάξι*): *Клòш ести мена̀ш: Све гу има̀ме киндисва̀но* (заемка от гр. БЕР, II, 370) *са̀ми, са̀ми. Конѐцот што ѐсти киндисва̀но се зови клòш. Клòш ѐсти мена̀ш, вел̀ме, ѐ!* Сòс. Сѐс е мена̀ш. Боб.;

лѐзет` (алб. *lezet* ‘сладост, приятен вкус’ – Meyer 2007, 284, от турски): *Сйà шо к`е до̀йе та̀м лѐзет`.* Шищ.;

лòй (алб. Пој ‘вид’ Meyer 2007, 296, от гръц.): *Òвѐе сет от лòйете нѐ б̀жкът* (хлябът алб.) *што сме й̀але, нѐ ж̀ита.* Шищ.;

мбàр` (алб. *mbarë* ‘правилно, добро, благоприятно’ Orel 1998, 248, табуистична употреба на лат. *impar* ‘неравномерно, неравно’, *to mbarë* ‘това е добре’): *Со здрав̀е! Со мбàр`.* Стебл.;

мòша (от алб. *moshа ime* – ‘моя възраст’; *moshë*, FShS, 738; Orel 1998, 274, *moshë* староалб. **mātušā* производно от **māti-* > *mot*, заето от рум. *moș* ‘дядо’ след промяна на **-t(i)š* в **-š-*): *Ти што̀ дѐца й̀маш, што̀? Две мòмчета. Мòша т̀име.* Гинев.;

пл`àка (от алб. *plak* ‘стар’ производно ‘старица’): *Се онѐ, онѐ да б̀ила албанка би р̀екле пл`àка;*

плàката (алб. ‘рана’ Meyer 2007, 392, от итал.): *М̀есо ѝе тр̀егнато от плàката шо б̀еше се сòбрала от граф;*

пр̀инд (алб. ‘родител’ Meyer 2007, 403, от лат. *parentem*): *Тво̀йте д̀ето й̀маш р̀ода, как̀ ти б̀й̀ѐха, р̀ода, пр̀индовете.* Шищ.;

п̀рш̀т̀ун̀ийе – алб. *përshypje* – ‘впечатление’ (срв. Orel 1998, 322, *përshat* и.е. **sthā*): *По̀ ми напра̀и п̀рш̀т̀ун̀ийе. Ч̀етири д̀ни и ч̀етири в̀ечери са̀мо сме в̀ижали. Се в̀ижаше Л̀ондра ка в̀ ро̀це да ѝа й̀маше.* Стебл.;

уканàчи (алб. *kënaqësi* ‘удоволствие’): *Па ми в̀еле, д`̀ете, во Сòфийа уканàчи* (прекара приятно, с голямо удоволствие – алб.), *ув̀иде.* Шищ.;

фàреф̀ис (от алб. *farrë* ‘роднини, близки’ Meyer 2007, 146–147, успоредици в б̀ълг., рум., гр., заемка от герм.): *Й̀ено на̀рче до̀ма к`е го остàйет, й̀ено к`е го да̀дет во фàреф̀ис, й̀ено к`е го да̀дет ф̀у̀кари, кой ѝе ф̀у̀кара.* Бор.;

фат (‘късмет, сполука’ алб. *fat* – Meyer 2007, 147, лат. *fātum*). *Да н̀емаме фат* (късмет алб.); *На фил`ан* (едно, някое, еди кое си алб.) *м̀есто сум ти на̀шоф т̀елефон.* Шищ.;

филòйе (от алб. *filoj* < лат. *filum*, Meyer 2007, 151, б̀ълг. ‘начало, начално, начално училище’) *Д̀етето уч̀и филòйе.* Треб.;

флетòре (алб. *fletore* ‘тетрадка’ – Meyer 2007, 154, от итал.): *Мòра да да̀дет флетòрин`а.* Шищ.;

ф̀утай (алб. *fut, fus* Meyer 2007, 162, ‘stie brenda, fsheh’ – б̀ълг. ‘п̀хни се, скрий се вътре’. Според Оре́л *futem* (Orel 1998, 106, староалб. **sputja* с подвижно *s*, свързано с лат. *putō*, лит. *Spáudyti*). *Гòре, гòре, ф̀утай, ф̀утай!* Г̀бърдоТреб.;

х̀елма (алб. *helm* ‘отрова’ Meyer 2007, 200 от герм.) *З̀ема от н̀има х̀елма.* Шищ.;

шкримтър (алб. *shkrimtar* – ‘писател’ Meyer 2007, 475 *shkruanj* < lat. *scribere*): *Е писано, го имат писано еден шкримтър булгар, го има четоно ѝа, ама не го паметвам ѝч*. Гинев.;

шочерѝа (алб. *shoqëri* ‘компания’ – FShS, 1169; алб. *shok, shoq* ‘приятел’ < лат. *socius, socia* – Meyer 2007, 476); *ба̀бо* (алб. *baba* ‘татко’ от турски): *Мѝй ба̀бо ѝн бѝдеше ѝвде мнѝгу пѝзнат, мнѝгу шочерѝа ѝмаше*. Треб.

От примерите личи морфологичната адаптация на прилагателните: *Ама ѝсто ко ѝвой такѝва, ѝма и со пѝйк’е меканѝчно* (алб. *tekanik*, международна лексика) – приема български суфикс *-ен* и българска фонетика с промяна *к > ч* на крайната съгласна от корена на прилагателното. Пуст.

По пътя на интерференцията в диалектната реч проникват формули от традиционния за Албания етикет при официалното общуване:

бѝф мѝй мѝр (*bofë mirë* ‘да ти е най-сладко’, Meyer 2007, 325, идентично със старославянско *милъ*, успоредици с прус., лит., на базата на *teilas* гр. *μείλιχος, μείλια*): *Ѐ̀нено дѝте пѝригнд’ѝт и бѝф мѝй мѝр!* Шищ.;

гѝзѝар: *А̀й гѝзѝар* (алб. *gëzuar* ‘радвай се, наздраве’)! Шищ.;

ордѝни (от алб. < *urdhër-* ‘заповед’, ‘заповядай’, Meyer 2007, 519, от новогр. *ορδίνια*): *Пѝушѝи? Ордѝни!* ГбърдоКолата;

пѝригндѝтѝе (алб. *përshëndetje* – бълг. ‘за здраве’; ‘поздравление’ < *shëndet* – Meyer 2007, 470, от лат. *sanitātem*): *А̀й вѝди ни пѝригндѝтѝе* (алб. *përshëndetje* – бълг. ‘за здраве’; ‘поздравление’ < *shëndet* – Meyer 2007, 470, от лат. *sanitātem*) *ни и хайде пѝсле...* Шищ.;

фалеминдѝрит (алб. *faleminderit* ‘благодаря’, според Meyer 2007, 145, *fal* от бълг. *хваля*): *Фалеминдѝрит, дѝбре си дѝшла...* Шищ.

Интерференция с албански се среща при назоваването на числата, месеците и изобщо елементите на календара. Ако се изхожда от наблюденията на Хъдсън, според които наименованията на числата от 1 до 10 спадат към най-неподатливите на заимстване елементи (Хъдсън 1995, 87), то може да се заключи, че тук ясно личи разграничението между интерференция и заемане – срв.:

г’аш (алб. *gjasht* ‘шест’ Meyer 2007, 186, идентично със старочерковнослав., според Майер, а по-същество със старобългарски *шестъ*), *итам* (алб. *shtatë* ‘седем’ Meyer 2007, 481, стинд. *saptá*): *П’ѝт, г’аш* (шест) Бор.;

г’аштмбѝдѝт – ‘шесна̀йсѝт’. Стебл. (алб. *gjasht* ‘шест’ Meyer 2007, 186, идентично със старочерковнослав. *шестъ*; алб. *dhjetë* ‘десѝт’ Meyer 2007, 137, корен и.е.); срв. също: *На трѝмбадѝѝт мѝй. Тринѝсте мѝй*. Боб.;

гѝит (алб. *gusht* ‘август’): *Брѝзда за вѝдене да му се на̀прай, и че го вѝдиме пѝсле свѝ лѝто, дѝго, на итѝатор, на гѝит, вѝк’е. И пѝсле к’е пѝчне да пѝшта кѝкри, че го бѝреме. Вѝк’е во кѝкри се пра̀й. А си вѝдела?* Бор.;

д’унѝчи (‘две хиляди и първа’ алб.): *Д’унѝчи сѝм бѝла во Амѝрика*;

нѝмиѝе нѝнчин дѝ’зет е кѝтър (хиляда деветстотин четирѝсет и четвѝрта – алб. *njëzet, dyzetë* староинд. *vīśatī*, лат. *vīginti*): *Нѝчи кѝга бѝше нѝмиѝе нѝнчин дѝ’зет е кѝтър* (хиляда деветстотин четирѝсет и четвѝрта – алб. *njëzet, dyzetë* etc. староинд. *vīśatī*, лат. *vīginti* Гин.;

п’ѝс (‘пети’ алб. *pesë* Meyer 2007, 378, от и.е.): *Во п’ѝс мѝй, пѝти мѝй, к’е стѝнет во сѝба ра̀но*;

штатор (алб. *shtator* ‘септември’, Meyer 2007, 481, *shtatë* стинд. *saptá* ‘седем’): *Ѹка! штатор не трѣбит да е толку горѣщина. ЗѸме многу студено к’е бѸдет.* Стебл.; *А, за вадѣжане коѣа штатор. Штатор, тѸга се вадѣжае. Во врѣк’е и дома.* Бор.; *Во март, дѸри во прѸл, се сѸйе овес, Ѹѣчмен, а ѣри пролет’ен, и Ѹѣсен пѸк’и, у штатор се сѸйе ѣри.* Шиц.

Както показват етимологичните справки, названията на числата в албански са от стари индоевропейски корени, често преминали през славянски. От примерите личи, че обикновено употребата българските и албанските названия на числата се смесват произволно в потока на речта.

От албански се възприемат и редица наречия и неизменяеми думи, вероятно заради честата им употреба – срв.:

вѣтем (от алб. *vetë* ‘само’ Mejer 2007, 530, 531, корен и.е., Майер прави връзка със старочерковносл. *svojtŷ*): *СакѸйѣ вѣштѸи не се вѣтем во кѸштата мѸа, сѸете кѸште.* Боб.;

домоздо (‘разбира се, без друго’ алб. *domosdo* FShS): *ВѸсоко мѣсто, та те домоздо (необходимо – алб.). КѸко да бѸде во вѸсоко мѣсто. Сѣ вѸка пѸк’е Ѹѣно.* Шиц.;

мѸреवेश (алб. *marr vesh* ‘разбирам’): *Ѹѣно тракул’ тѸѣ ми Ѹдри, а мѸреवेश, и пѸсле ми даде апчича, лѣка пѸлека, ама многу пѸлека ми се наринаа.* Шиц.;

Ѹсе (‘или’ алб. *ose*) *И сѣга: ти си мѸслиман, Ѹсе си Ѹртодокс, ако ти се родѸ тѣбе сѣга, жѣна к’е ти рѸди дѣте дѣѸче, ДѸбра да го назовеш нѣма вѣк’е Ѹртодокс, мѸслиман да се назувѸвам Ѹа.* Шиц.;

пѸ (‘да’ алб. *po*). *А ГѸранец, пѸ.* Шиц.; *по, пра* (алб. *po pra* ‘ами да’ Meyer 2007, 395, от лат. *porro*): *По, пра, мѸ кѣрмак го вѣлим, кѣрмак.* Пуст.;

пѣрфундемѸште (алб. *përfundshëm* ‘накрая’ FShS 1998, 894; Meyer 2007, от лат. *fundus*) *Нѣ знам дал си Ѹа чѸвала или нѣ, и пѣрфундемѸште (накрая – алб.) Ѹвде прѸшали таму вѸкнале.* Шиц.;

шпѣт (‘бързо’ алб. *shpejt* Meyer 2007, 477 връзка с лат. *expeditus* и със старочерковнослав. *srěhŷ*) *Г’и пѸѣ и шпѣт Ѹна да ми доѸет па и шпѣт Ѹвде к’е ги прѸѣм.* Шиц.

Интерференция с албански се среща при назоваването на цветовете:

г’Ѹр; кѸч (алб. *i kuq* ‘червен’ Meyer 2007, 269, лат. **coccseus = coccinus*): *Цвѣт, нѣмае т нѣкой, г’Ѹра, г’Ѹр е кѸчѸа, чарвѣна.* Боб.; *К’е го с’ѣчеме, на чѣтри п’ѣсой (ries алб. част от ром.), и к’е ги тѸриме во кѸзан; Ѹѣчмен е тѸкѸ пѸ-Ѹѣрвен, тѸкѸ кѸч (червен – алб.) Ѹе.* Шиц. В случая при интерференцията се забелязва и употреба на съответната за албански език граматична форма със съединителен член на прилагателното;

бѸѸ чѸѣлли (алб. *bojë* заемка от тур., известна в бълг. + алб. < *qiell, ngjyra e qiellit*, Meyer 2007, 418, от лат. *caelum* – ‘небесносин’, рум. *cer*; Meyer 2007, 80): *БѸѸ чѸѣлли. Ѹа и сѸ ѣсти от стѸ и прѸ годы’не.* Боб.

Среща се и проникване на думи, които са производни от названията на цветовете. Така в български функционират названия със значение ‘зелено, зеленина, зелени пролетни растения, които се употребяват за храна’, съответни на алб. *jeshil* (Meyer 2007, 214, от тур. *jeshil* ‘зелен’). В българските диалекти се открива: *И га чинѸме со копѣве, така, сол’вам Ѹѣшил’, нѸѸ му вѣлиме Ѹѣшил’ и на кѸѸ нас*

йазик, сой излѣге сѣга на л'йѣто, шо жа порасте овой. Боб. Както личи от последното изказване, информаторката възприема и употребява албанската дума като заемка в диалекта. По същество тя представлява случай на интерференция, защото в регионалния код е регистрирана дума за това понятие, но очевидно българската лексема е отстъпила място на чуждата поради ограничената употреба на диалекта като средство за общуване. В крайна сметка случаят от езикова интерференция преминава към езиково заемане – приобщаване на чуждия елемент към собствения речеви код.

По-често в речта може да се открият примери, от които се вижда, че съзнавайки употребата на елементи от два различни езикови кода, в процеса на общуването говорителите превеждат българското диалектно съответствие на думата или израза, който са използвали. Затова именно те се квалифицират като случаи на междуезикова интерференция, а не като заемки. Поради билингвизма понякога се открива интерференция и при най-обичайни думи от бита:

àur ('въздух' алб. *ajër, erë* – Meyer 2007, 42, връзки с итал. *ajero* от лат., гр. *αἴρο*, старочерковнослав. *airъ, ajerъ, aerъ*): *Тàкво мѣсто йѣ, вѣсоко мѣсто йѣ, ка вѣкаме мѣе àur – дѣхот йе рѣток.* Шиш.;

г'ѣла (алб. *gjellë, gjella* 'ястие, сготвена храна' – Meyer 2007, 186, сръб. *йело*): *К'е ги намесиме за крàва. Да йàде крàва, г'ѣла, рàна.* Бор.;

гр'унка (алб. *grykë, fyt* 'гърло' – Meyer 2007, 181, фонетично сходство със старочерковнослав. *кръкъ* 'qafë' – 'врат', старовисоконем. *quërcha*, ест. *kurk*, унг. *kurk*): *Се зòве гр'унка. Го пòлниме со вѣно. Кàй на гр'у̀кa. Нѣе, нѣе вѣкаме г'ѣрло, г'ѣрло.* Боб.;

к'утѣт (алб. *qytet* 'град' Meyer 2007, 422, лат. *civitatem*): *Во кòй к'утѣт тѣе?* Шиш.;

лѣле, лѣлета, луленѣшта (алб. *lule* 'цвете', във форма за мн.ч. с българско окончание. Срв. Meyer 2007, 293, *lilium*, вр. с *lunáth, λειβάδι*, както *kolubë* слав. *koliba*, новогр. *λούλουδο*): *Луленѣшта ймаме киндисвàно* (заемка от гр. и в бълг. диалекти вж. БЕР, III, 370). *Цвѣтоѣе. Ймаме нѣе на кàй нас йàзик му велѣме луленѣшта. Сѣс луленѣшта, лѣлета* (втори тип бълг. окончание за мн.ч.). *Цветѣлете тѣй што им се вѣкае.* Боб.;

лѣлѣе-дѣлѣли (алб. *luledielli* – от *lule* + *diell, djell* 'слънце', Meyer 2007, 123, може би от **deglo* < *deg-*, *djeg*, вж. *djek* или **delno* < *dal* 'dal, buroj' – бълг. 'излизам, изтичам', вр. с *ἥλιος* от и.е. *us-* 'djeg, ndriçoj' – 'изгарям, осветявам'): *Мàс ести мàсло, шо се ч̀ни от крaвѣѣте, от оф̀цѣѣте, от козѣѣте, а мàсло – сой ѣсти во шишѣнѣца, от лѣлѣе-дѣлѣли. Се зòви, се зòви лѣлѣе дѣлѣли, жош ѣсти збòр нòф. А се зòви лѣлѣе цѣвѣт – гу зòвѣем.* Боб. Срв. също и други названия на цветя, които се образуват с компонент *лѣле*: *лѣле ла̀ку̀ми ка б̀ере трѣ̀мк'е* ('маточина', няма точно съответствие в алб. според FShS, където е отбелязано само названието *balsam limoni*, но тук *llokum* FShS, 653, 'локум, нещо много сладко') Бор.;

пру̀ши (алб. *prush* 'жив въглен' – Meyer 2007, 405, и.е. *prus-*, *peus-*, стинд. *pruṣṇāti, pruṣati*, лат. *prūna, prūrio*, гот. *frius* 'студен'): *Во м̀н̀гàло извaд̀име, пр̀у̀ши извaд̀име... Ж̀у̀ѣр, è! Ж̀у̀ѣр.* Боб.; *Кàй ги зòвиме на кàй нас йàзик? Пру̀ши. Кà му*

вѐлите вѐе прѹши? – *Жар?* (отговор от събеседника на книжовен български език) – *Жѐр, ѐр та̀ка.* Боб.; *Прѹши се вѐка ар̀нау̀чки.* Шищ.;

п̀н (алб. *punë* ‘работа’ – Meyer 2007, 407, от гр. *σπεύδο, σπουδή*, с които е свързан и лат. *studēre*): *На п̀н, на п̀н. На ра̀бота, на ра̀бота.* Бор.;

р̀п (алб. *rrip* ‘колан’): *Нѹ̀е ѹ̀е р̀п, р̀ѹ̀емен.* Боб.;

ѹ̀ичим (‘храна’ алб. *ushqim* Meyer 2007, 520, от лат. *vesco*) *Мѐсо нѐѹ̀баво, нѐка̀й нас, нѐ. нѐѹ̀баф.* Шищ.;

фѝат (алб. *fshat*, Meyer 2007, 159, от лат. **massatum*): *Во Ё̀лбасан та̀мо е напра̀вил п̀от, ѹ̀ма ра̀ботано т̀ри го̀дини на фѝат Ё̀лбас̀ани, сѐло от Ё̀лбас̀ан, п̀осле е от̀иден на Го̀ло б̀ърдо.* Гинев.; *Во фѝатой да сѐѹ̀ме, да ра̀ботиме ко̀мпири.* Шищ.

Интересен случай при междуезиковата интерференция са тези, при които проникналите от албански език елементи представляват думи от славянски произход – срв.:

т̀ѹ̀м (алб. *tym* ‘пушек’ Meyer 2007, 515, вж. *thymjanë*, сродно с *tim*, *tym* от старославянски *дуть* < *дымь* – срв. БЕР, I, 300): *О̀ва се з̀ови, ка̀й нас ка̀к се з̀ови мо̀ри, Болга̀рски ка̀к се з̀ови? – Дим, пушек, чур, ка̀деш. – Ка̀деш. Нѝе му вел̀име ка̀деш. Нѝе му вел̀име ка̀т.* Боб. При назоваване на различни диалектни думи от българския езиков континуум говорителката веднага разпознава познатата лексема, като я отбелязва в два словообразователни варианта – *кат* и *ка̀деш*. Това съответства на данните от БДА за лексемата в говора на с. Бобошица (БДА ОТ, к. № 5). Но същевременно от картата личи, че думата *дим* е разпространена на големи територии в българската езикова територия, откъдето е влязла и в книжовния език. Тя се среща и в северните говори от географската област Македония, както и в моравските говори. Зад междуезиковата интерференцията – погледнато на явлението от синхронна гледна точка, стои фактът за междудиалектна интерференция – преплитането на различни диалектни особености от диахронно гледище.

Такива примери откриваме и при интерференцията в названията на месеците от славянски произход. Срв.:

черш̀ор, ко̀рик, ж̀ентар – *Qershor* ‘юни’, *Korrik* ‘юли’; Meyer 2007, 253, 254: *korr; kuarr; korrik* ‘muaj i të korrave, qershor – korrik’ – бълг. ‘юли’. Според Майер от *kosra- kās-ra-* във връзка със старослав. *косорь-*, сръб., бълг. и др. < *коса* ‘земеделско сечиво за косене’ (БТР, 364) – алб. *kosë*: *Студен̀ото апр̀и́ля и ур̀и́ята, нѹ̀ гу зна̀м ка се вел̀и ка̀й нас, шо ѐ̀сти во ко̀рик, во ж̀ентар, ѐ̀сти ѐ̀на.* Боб.; *О̀вде ка до̀ѹ̀е сѐга ма̀й, а ѹ̀де во ко̀рик ; Ако са̀каш да га раз̀бер̀еш о̀вѹ̀е шо вел̀еше, вал̀е (хоро алб.) пра̀во; Ка се от̀крие врѐме, з̀еват мла̀ди м̀есо, о̀дат на пла̀нина во ко̀рик; Сѐга сме ма̀й, ка̀й ко̀рик, к`е до̀е во четир̀на̀йсе, бо̀жем к`е са̀ка, к`е му гу ва̀д`им.* Шищ.

В говора на с. Бобошица, Корчанско са запазени редица старинни названия на месеците, които се свързват с най-старите слоеве на славянската лексика (срв. Младенова 2013, 89–109). При наличието на толкова добро запазване на думите, свързани със старобългарската лексикална система, интерпретацията на използването на лексемата *корик* като резултат от интерференцията с албански, може да се оспорва. То може да се възприеме по-скоро като един от най-ярките

примери, който показва, че албанският език изпълнява ролята на своеобразен ковчезник на славянското езиково наследство, съществуващо и в местните диалекти, така както в тях съществуват и отделни фонетични елементи, наследени от старобългарски – напр. назализмът. Наличието на многобройни старинни заемки от славянски произход в албанския книжовен език само спомага за тяхното съхранение и в системата на диалектите. Затова и информаторите казват: *Ëсте зборови мндогу вѐти* (стари). Боб.

Така от синхронна гледна точка като резултат от интерференцията с албански трябва да се разглежда и употребата на лексемата *лѹга* ‘лъжица’ – алб.: *lugë*: *И ѐна лѹга, ѐна алжѹца от сѹс ѐсти, шо за нѹше дѐнови, ти се чѹни дѹбре*. Боб. Но в албански *lugë* се определя еднозначно като заемка от славянски (Meuer 2007, 293). Тя се различава само по фонетичните си особености от книжовното българско название *лъжица*, битуващо в диалектите в различни фонетични варианти, които засягат главно облика на групата -ъл, както личи и от примера от говора на с. Бобошица. Поради словообразователната си структура лексемата, която е съхранена в албански език, показва и друг фонетичен вариант на корена, в който отсъства палатализация пред съгласната *и* от наставката. В българските диалекти в Албания се употребява и лексема *карѹвица*, образувана със същия суфикс и с близко значение – ‘голяма лъжица, черпак’: *К”е нѹмажеш тѐпсийата мѹсду и к”е тѹриш ѐднѹ карѹвица во тѐпсийа*. В речника на Г. Майер е отбелязана лексемата *karavele, kravele* ‘малък хляб’, което той свързва със славянското *кравай*, с успоредици и в гръцки език. Посоченият по-горе пример от говора на с. Бобошица показва, че употребата на думата *карѹвица* се свързва с приготвянето на изделия от малко количество тесто – срв. у Майер тълкуването на славянските примери като вид тестено изделие (Meuer 2007, 230). В БЕР се посочва лексемата *Каравела* – прякор от Копривщица, за която се отбелязват паралели в албански (БЕР, II, 229–230). Употребата на лексемата *карѹвица* в българските говори в Албания би могла да бъде определена като още един случай на старинни общи названия между двата езика.

Наличието на общи елементи между българските диалекти в Албания и албански език може да се отбележи и на морфологично равнище. Тя се наблюдава и при запазването на старинния облик на формите на глагола *съм* – срв. 3 л.ед.ч. сег.вр. *ѐсти, ѐст*: *Сѹй ѐсти кѹпен; Каитѹтата ѐсти вѐта; Ёсти нѹва, н_ѐсти мндого стѹра*. Боб.; *Ќва к’ѐркъ м’ѹйе йѐсти, учѹителка йѐсти, во Корча*. Пуст.; *Дѐте ѐсти ѹсем...* Треб. Отбелязани са и примери, в които глаголът се употребява със значение за 3 л.мн.ч. сег.вр.: *Тѹе сѐ ѐсти чорѹтине*. Боб.; *Ëсте зборови мндогу вѐти*. Боб. В облика на глагола *съм* личат редица старинни общи черти между балканските езици. Съпоставката с данни за албански и гръцки език показва успоредици в развоя по отношение на загубата на йотация – срв. в алб. *jam*, според Майер развито от *et* на базата на индоевропейски *ĕsmi*; гр. *,ѐμμι* (Meuer 2007, 211), новогр. книжовно *ѐιμμα* (БЕР, VII, 664; Леѹчко, 179; Папагеоргиу 1985, 83). Б. Цонев описва глаголните форми от с. Киречкѹй, Солунско *исам, исѹ, и, исме, ѐсте, иса* (Цонев 1984, 543). Подобни облици без редукция на началната гласна са записани в Бобошица, Корчанско: *Тѹко нѹе што ѐсме пѹ-стѹри и чинѹме тѹка; Тѹка кѹй ѐсме сѹми; И`ма нѹве, тѹко не работѹе кѹт. Зѹш ѐсте мндо*

skàti. Поради приликата на лиците в южните български диалекти с тези в балканските езици бихме могли да допуснем в тяхното запазване в диалектите балкански тенденции. Същевременно в тях личат и старинни общи особености на и.е. езици, както и близост с романските езици – срв. фр. *il est un homme (мой е човек)*.

Друг ярък пример за взаимно влияние между албански език и българските диалект в Албания е употребата на един устойчив израз, съдържащ славянския глагол *жййа//живея*. По своето изходно значение той представлява клетва, но в потока на речта се употребява със значение за потвърждаване на истинността на твърдението. Употребява се не само сред българите в Албания, но и във Вардарска Македония – срв. в прилепския говор: *Оти жими таткоа душа; Жими Господ и жими Богоройца оти не сум ти го дал; Аман, джанъм ага, жити царзка глаа, суди прао, жити старос(т) дали има прао да ме яди*. (Антонова 1998, 414). В говора на с. Бобошица е отбелязан в следните примери: *Жими бѐса* (алб. *besë* ‘доверие, вяра’), *жйми кока* (алб. *kokë* ‘глава’), *жйми бубайка* < *бубайко* < алб. (вж.), както и *жйми татка*, *жйми майка* – срв.: *И кушуљѐте, за тѐс кушуљѐе пийѐме; Жйми мачна кушуљѐа, зди са чѐни шѐм грѐш (shumë grashë* алб. ‘много жени’); *Жйми глѐвата с камѐн’е, жйми глѐва...* Боб. Може да приведем обясненията на информаторката по повод на употребата на израза: *Клѐтва. Здиш ѐзѐико нѐш ѐсти мнѐго, мнѐго стар. Нѐсти ни булгар ни мак’ѐднас. Ёсти ѐзѐик кѐй нас што велѐме. Жѐти, жѐти. Да жѐвее*. Боб. Езиквата интерференция с албански тук засяга на първо място речевото поведение – употребата на клетва за потвърждаване на истинността на твърдението в потока на изказването, което не е характерно за речевите изяви на съвременния българин. При самото оформяне на израза се употребява устойчив елемент, който е от славянски произход, в неговия старинен облик – от форма *жййа*, *жиеш*, вероятно от инфинитива *жити* на глагола *живея* (Антонова 1996). Това показва, че взаимната интерференция се осъществява от един архаичен период и до наши дни, поради устойчивия характер на израза. Към старинния устойчив компонент се прибавят допълнителните променливи елементи, които могат да бъдат изразени и с български и с албански по произход лексеми.

Безспорно от славянски произход са и глаголт *mërzi* ‘притеснявам’, съществителното *mërziqe* ‘притеснение’ (АПС, 546, 547). БЕР посочва, че в албански *mërzi* ‘мразя, скупа’, *mërzi* ‘скупа, тъга, отвращение’, са заети от славянския субстрат. Г. Мейер посочва *mërzi* ‘urrej, hidhëroj’ бълг. ‘мразя, съжалявам’ (според АПС бълг. ‘безпокоя’), заето от сръбски *mrziti* ‘urrej’ бълг. *mrzi* *me* – алб. ‘më mrëzit’, старочерковнослав. *mrzëti* ‘abominari’ лат. – бълг. ‘отвращавам’ (Meyer 2007, 321). Глаголт се употребява и в българските говори: *Ама нѐма да се мѐрзиш*. Тучеп.; *Си се умѐрзила, мнѐгу си чѐкала; Си дошол от рѐбота, ама ѐдѐден ѐзмѐрзен*. Шиц. В съвременните записи от българските говори в Албания ясно личи влиянието на албански във формите с наличие на предпоставен у-елемент, произхождащ от краткото енклитично лично местоимение за дателен падеж (3 л. мн.ч.), с което се свързва безличният глагол, като в албански език: *u-kërkova, u-kërkuash* ‘попиташ’, *u-lidha* (свързах) (АПС, 511, 514). Лексемата е широко разпространена в славянските езици с успоредици и в украински

мерзѝти ‘опошлявам се, потъвам в кал’ (БЕР, IV, 416–417). В книжовния български език глаголът е разпространен като безличен – *мързи ме* ‘нямам желание да работя, обхванал ме е мързел’ (БТР, 453). Тъй като лексемата е книжовна, нейното разпространение в диалектите с това значение не е проследявано последователно. В Архива на БДР тя е отбелязана в Олшанка, Украйна – *мърдзъѝ* ‘мързелувам’. Това значение, което се свързва със семантичния признак ‘нямам желание да работя’ представлява едното значенията на глагола в българския език. На диалектно равнище са отбелязани и значения, които се характеризират с основен семантичен признак ‘изпитвам отрицателни чувства към някого или нещо, мразя, отвращавам се’. То е широко разпространено в диалектите – срв. *мързе* Гоцеделчевско, *морзи мѝ* Родопите; *мързѝм* Трънско; *мрѝзем* ‘права да ме мразят’ Царибродско и др. В някои български говори са отбелязани и двете значения на глагола – срв. напр. с. Радуил, Самоковско, както и в Странджа: *мързѝ ме* ‘нямам желание да работя’; ‘мразя’ и др. (БЕР, IV, 416–417). Освен многозначността на диалектно равнище заслужава интерес специфичният механизъм на езиково взаимодействие между албански език и българските говори в Албания. Албанският език, в който лексемата се явява славянска заемка, представява благоприятна езикова среда за запазването на нейния семантичен обем. Този процес може да се разкрие и при други лексеми, общи за албански и българските диалекти в Албания.

Като случай на интерференция с албански трябва да се разглежда и употребата на съществителното *вълнет* – ‘желание, воля’: *А вълнет, вълнет и да ѝ маш трѝнинг* (заемка от англ. РЧД, 284). Шищ. Според Г. Майер в албански език то е от гръцки произход – срв. *vollë*, новогр. *βούλεμα*; *βουλή* с успоредици в лат. *vult'* ‘senat’ (Meyer 2007, 540). Твърде голямата близост обаче със славянската дума *воля* във фонетично и семантично отношение ни отвежда към данните в БЕР, където са посочени успоредици в лит., старовисоконем., староинд. и авест. (БЕР, I, 175–176). На тази основа може да се предположи, че и тук от диахронна гледна точка става дума по-скоро за старинни общи елементи между балканските езици.

Прилагателното *вет//в'ѝет* ‘стар’ – алб. *i vjetër*, споменато по-горе, също се свързва с балканското, славянско и общо индоевропейско наследство в албански език – срв.: *Сѝй ѝсте от пендѝсе – шесдѝсе в'ѝет. Какѝе от койѝа годѝна? Чин е педд'ѝет в'ѝет* (сто е педесет години). Боб. Както личи от примерите, в диалекта то се употребява без словообразователния формант *-ѝr*: Според Г. Майер в алб. *vjet, vit; e vietra, viet* съответства на гр. *φѝτος*, лат. *vetus*, старочерковинд. *vatsá* ‘година’, саточерковнослав. *vetъhъ* ‘стар’ (Meyer 2007, 538), според Орел *vjetër < lat. vetterrem* (Orel 1998, 512); *vit, vjet*, староалб. **weta*, гр. *ѝτος* (Orel 1998, 509).

От славянски произход в албански е и названието *djelë* ‘неделя’. В единични случаи то е отбелязано в речта на информаторите именно във вида, в който се среща в албански, вместо в обичайния за българските вариант *недел'а*: *Кѝ_не к'ѝ дѝде во дѝл'ѝе*. Шищ.

Специално внимание заслужават и случаите на интерференция с албански, при които се стига до употребата глагола *дорѝм* от алб. *dhuroj* ‘подарявам’ – срв.: *ѝа дорѝм со свѝ сѝрце!* Боб. Нейният морфологичен облик се адаптира към българския език. Според Г. Майер глаголът в албански е от латински произход <

лат. *donare* (Meyer 2017, 139). Същото е и мнението на Орел, който привежда от албанските диалекти форми *dhurëti*, *dhunëti* ф-миме с *dh* от гр. *δῶρ-* (Orel 1998, 84). Според БЕР българското *дар* и неговите производни е сродно с гр. *δῶρον* и алб. *dari*, *darit*, *daris* (БЕР, I, 319–320). Десницката посочва славянски произход на този глагол в албански (Десницката 1968, 127). Интерференцията с албански в случая най-вероятно спомага да се реализира обратното възприемане на различни варианти на общобалканска лексика, която обаче е заета в албански от славянски, а при това се намира в родствена връзка и с латински език.

Според Г. Майер заемка от турски език в албански е лексемата *у̀лук* – алб. *luk*, *ulluk çatie* ‘улук на покрива’ (Meyer 2007, 293) от тур. *oluk*, *uluk*, с успоредици в гр. *ἀλάκι*, бълг. и др. – срв.: *И кај нас у̀лук и албанск’и у̀лук. Ёсте мно̀го зборови што ёсте мод’ѝрни, и велѝме кај албански и кај нас.* Боб. Орел посочва *ulishtë* ‘малка вана’ slav. **ulišče* < **ulьjъ* ‘кошер, корито’ (Orel 1998, 484). Близостта във фонетичния състав и семантиката на думите *улук*, *улей*, *улиште*, *улица*, според мен, сочи възможността и тя да бъде третирана като обща между славянските и балканските езици (срв. Младенов 1941, 651). От изказването личи, че носителите на диалекта съзнават наличието на общи елементи между техния език и албански. Те ги обясняват във връзка с по-разпространената тенденция, лексиката, свързана със строителството и техниката да се възприема от албански. Но в конкретния пример вероятно става въпрос по-скоро за запазването на общи за славянските и балканските езици елементи.

Интересен феномен в речта на българите в албания представляват случаите, при които те превеждат на албански употребените български диалектни думи или фрази. Това се дължи на факта, че в ежедневната речева практика обичаен за тях е албански език. Така заради стремежа да „нормализират” своето изказване на български, да го уеднаквят с ежедневната си реч, и същевременно да избегнат възможността да останат неразбрани от тези, които не владеят местния български диалект, те понякога се самопревеждат. Срв. напр.:

бранѝме – р̀у̀айме (алб. *i ruaj* – Meyer 2007, 433, от старослав. *hraniti* във връзка с лат. *prohibēre*): *Ги бранѝме нѝе. Ги бранѝме, дометон* (алб. *domethënë* ‘значи, тоест’), *ги р̀у̀айме* (алб. *i ruaj* – Meyer 2007, 433, от старослав. *hraniti* във връзка с лат. *prohibēre*). Боб.;

пон̀ар – а̀вул (алб. *avull*, според Майер от староалб. **abul* от староинд. *abhṛá*): *К̀а му велѝме м̀оре, пон̀ар, а̀вул, пон̀арта помѝнви т̀у̀ва, и изл̀егви т̀амо, изл̀егви, т̀амо ракѝйа... Т̀ака. Т̀амо помѝнва пон̀ар, пон̀ар от чарнѝчка; Т̀о̀й кап̀акун* (заемка от тур. в балканските езици – вж. БЕР, II, 234) *ѝма ѐден кај с̀ан* (заемка от тур. *sar*, заето и в сърбохърв. БЕР, VI, 486–487) *и си се кл̀ава вн̀атри, пон̀арта у̀дри кап̀ако, и во кап̀ак се в̀арна во а̀вул, во п̀о... к̀а му велѝте в̀е, пон̀ар.* Боб.;

се нап̀ална, п̀ално – пл̀от (заемка от алб. < лат. *plētus*, староинд. *prātá* Meyer 2007, 394): *С̀о̀й се нап̀ална м̀но̀гу со в̀ода, пл̀от, п̀ално, со в̀ода, студ’ѝнъ билѝѝ, шо пон̀арта, ка п̀ани во студ’ѝна, в̀арни во с̀ок.* Боб.; *н̀е_знаим. К̀у̀ш е д̀и* (кой знае): *Н̀е_ме р̀азбира. Н̀е_сме на̀учени н̀и_ената н̀е_знаим. К̀у̀ш е д̀и* (кой знае). Гин.

Вън от случаите, които може да се определят като интерференция, в говора на информаторите се среща и употреба на думи, възприети под влияние на албански, които биха могли да се определят като заемки, защото се употребяват системно и назовават реалии или понятия, за които не е отбелязана дума в българския диалект или домашната дума се употребява значително по-рядко.

Като широко разпространени заемки, проникнали в българските диалекти чрез албански в югозападните говори може да се посочат следните думи:

въл'а ('печат, знак' алб. *vulë* Meyer 2007, 542, от гръц.): *Сум зѐла вѝза, вѝл'а к'е ми ѱдри тѝе*. Шищ.;

ра̀цион 'порция; дажба' (алб. *racion*): *К'е а̀би свѐ, Всѐ со ра̀цион; Стѝка – нѐ, млѐко – нѐ – всѐ со ра̀цион*. Шищ.;

рѐгул 'правило' (алб. *rregullë* < итал. *regola* Meyer 2007, 426): *Рѐгул. Не бѝде тѝмел' бѐс_крѝф*. Шищ.;

р'егулѝсану ('подредено' алб. *regulluara*): *Мнѝгу ѱе н̀ачну, мнѝгу ѱе р'егулѝсану сѐло, т̀амо*. Шищ. При образуването на миналото страдателно причастие се проявява описаната по-горе тенденция за адаптиране на глаголната основа чрез прибавянето на суфикс *-с-*, от гръцки произход;

рѐспект 'уважение' (алб. *respekt* FShS, 1013): *Рѐспект на свѐкорот и на свѐкѝрвата*. Гин.;

ш̀ака ('шега' алб. *shaká* – Meyer 2007, 464, от тур.): *Чин̀име, чин̀име, ш̀ака, ш̀ак̀а*. Боб. Заемката е широко разпространена в българските диалекти, както и в гръцки;

шѝене 'белег за означаване на собствеността на животните' (Orel 1998, 411 – *shenjë* 'sign' от lat. *signum*): *На ѝфѝе к̀а_не шѝене, и ѱѝ к̀е им прѐсече*. Шищ.;

ш̀кѝло (алб. *shkollë*, Orel 1998, 421, от lat. *schola* широкоразпространена заемка от културния слой лексика). Тя се среща често в речта на българите от Албания, както и в българските диалекти, където според Н. Геров е проникнала чрез гръцки език (Геров 1978, 684) независимо от факта, че домашната дума *уч̀илище* също е позната – срв. *Ми ш̀кѝлото, те ѱчат н̀а_ш̀кѝло*. Треб.; *Др̀угата ѱчи во ср̀йѝдно уч̀илиште* Пуст.;

ш̀кѝло мѝсме ('средно' – от алб. *e mesme* < *mesatare* 'среден'); *важд̀уваме* (*прод̀ължаваме* – от алб. *vazhdoj*; у Майер *vazhdë* 'gjurmë' – бълг. 'следа' от старочерковнослав. *važdati* от *vedq* 'drejtoj, udëheq' – бълг. 'вода, направлявам'). Бор.: *Нѝмаме ш̀кѝло. Нѝмало мѝсме. Д̀алеко за дѝй_ите, не сѐ_иде. Нѝма ѝвде. То да ѱма ѝвде да важд̀уваме*. Бор. При употребата на глагола *важд̀увам* в диалектната реч се възпроизвежда стара славянска дума. Тя фактически се възстановява в диалекта, като се адаптира към съвременната диалектна система с наставка *-ва-*, характерна за глаголите от несв. вид, както това е характерно за глаголната система на диалекта;

ѱрнек ('образец' от тур., разпространена и в диалектите в България – Младенов 1941, 634, 700, от *юрнек*) *И_мает ѱрнек. Т̀и ѱмаш нѝшто пр̀истало, че ми го д̀адеш мѝне*. тур. *По ѱрнек. Че се ра̀бота по ѱрнек. Не се пр̀аи от сѐбе, со ѱрнек*. Бор.; *И т̀амо н̀аше, на ѝно сѐло. ѝреше што го вѝлиме, ама нѐ е ка у н̀ас. П̀ѝ друг ѱрнек, т̀упане, др̀угу*. Бор.; *Т̀ак'е, р̀уѝ нѝѱино, п̀ѝ-др̀ук ѱрнек к̀аѱе, невѝстино е ва̀кво, а п̀ък ѝвайа з̀м̀инала две-три гѝдине от невѝста. И ва̀к'е су ги пр̀аиле*.

Без дукат ('монета, наниз от монети' – заемка от лат., разпространена и в България, вж. БЕР, I, 444). Шищ.;

филян 'някой, някой си' (алб. *filan, një farë personi* 'определено лице'; Meyer 2007, 151, от тур.): *И к'е разберат цѐло сѐло, че се жѐни фѝл'ан. Че се жѐни Джѐни*. Шищ. Думата е разпространена не само в българските говори в Албания. В речника на Н. Геров също е отбелязана лексема *филян* 'еди-кой, някой' (Герв 1978, 473), среща се и в речника на прилепския говор (Антонова 1998, 487). Като се има предвид, че и български и албански език са били в тесни контакти с турски, трудно може да се прецени дали в случая не е по-добре тя да бъде определена като заемка от турски.

Много заемки от албански се забелязват в роднинската терминология (Антонова 2013). Повечето от тях представляват общи заемки от турски в балканските езици. Така в диалектите на Гора и Голо бърдо се употребява названието от турски произход *ба̀бо, ба̀бай* (алб. *baba* 'татко' от тур., Meyer 2007, 59, посочва успоредици и в бълг., сръб., новогръц., рум.) и съответно *ста̀ри ба̀бо* 'дядо': *Кушѐрини – братучеди, дѐца от сѐстра от ба̀бу мо̀й; Ста̀ри ба̀бу мо̀й сто̀ и двѐ го̀дини жѝвел*. МОстр.; *Свѐкорот – ба̀бот от мо̀жоф*. Гин.; *Со слѝка ба̀бува; Сѐстра ба̀бува*. Шищ.

Като проникнала директно от албански език може да се разглежда лексемата *г'у̀ш* 'дядо', *г'у̀шѝа* 'баба' (алб. *gjyshe* 'баба' Meyer 2007, 192, лат. **avūsīus*, но тогава на алб. трябва да бъде **ysh*, унг. *ös* 'предвестник, предшественик'; Orel 1998, 140 *gjush* 'дядо' староалб. **sāsa*, и.е. **seu-*): *Ѓсти от ба̀ба, на г'у̀шѝа. Од ба̀ба мо̀йа. Од ба̀бата на ба̀бата*. Боб. Както личи от примера, нейната употреба в диалекта може да се разглежда и като интерференция – т.е. като случайно употребена в потока на речта албанска дума. Може да се предполага обаче, че стремжът за премахване на паронимията между *ба̀бо* 'татко', което е широко навлязло в диалекта и *ба̀ба* 'майка на бащата или на майката; възрастна жена' улеснява проникването на лексемата *г'у̀шѝа* в системата на роднинските названия в българските говори в Албания.

Чу̀па 'момиче, мома' (Meyer 2007, 110, 'дълга коса; момиче', според Майер в алб. от сръб. Ст. Младенов посочва успоредици и в рус. и чеш. – Младенов, 1941, 689): *Ма̀ш и жѐна ѝмает двѐ чу̀пи*. Боб.; *Чѐтри го̀дини ѝма чу̀па*. Пуст. Отпелязан е и словообразователен вариант *чу̀пица*: *Жа женѝме ѝден па̀ша, жа мажѝме ѝна чу̀пица*. Боб. От примерите личи, че названието се употребява успоредно с названията *мома, девойка* и техните словообразователни варианти, като служи и за термин на адрес към малко дете от женски пол: – *Момичката како се зове? –Дѐвица? –Да, девица. –Емѝлиа. Двѝйсе и шѐс го̀дини ѝас ѝмам, девѝйката ѝмат чѐтри го̀дини. Го̀лема си ту̀ сѐга! Та̀ку, та̀ку! Мо̀ре, чу̀пе!* Пуст. Названието *чу̀па* е отбелязано и в Прилерско (Антонова 1998, 491), както и на други места в географската област Македония.

В българските говори в Албания със същото значение се употребява и название *чу̀ца* (Meyer 2007, 101, 'малко момиче до 12 години', посочват се връзки със славянските езици): *Двѝйца – дѐте и чу̀це*. МОстр.; *К'е го̀ откара на чу̀цана на̀двор*. Стебл., *чу̀ца* се среща и в текстове от с. Ърбеле (Тончева 2009, 228), както и в горанския говор: *А, чу̀це! Ка̀ко сте, ви пу̀штѝе?* Бор.

Названието *хала* ‘леля, сестра на бащата’: *Хала – сестра бабува Джѐнева*. Шиш. Названието вероятно е обща заемка от турски – срв. алай, алайка и е разпространено и в родопските говори (Георгиева, Московка, Радева 1971, к. № 4; РРОД, 15).

В албански език съществуват редица названия, които означават брат на бащата или на майката – срв. *ungj, daje, xhaxha, axhe, xhaxho* (АРС, 442; БАР, 840). Те са заемки от турски и се срещат и в българските говори:

а̀джо/х̀а̀джо ‘чичо, брат на бащата’ (Meуer 2007, 58, от тур. *amidža*): *Устрѝицици – ба̀бу, дѝте, да̀йчу и а̀джу*. Шиш.; *Н̀азиф го ѝмаме дѝте х̀а̀джово, дѝте от бра̀та*. Бор. (Dokle 2007, 32). Вариант на същата заемка представлява и лексемата *мѝджо* ‘чичо, брат на съпруга’: *ѝмаф ѐден мѝджо от мо̀жо ми*. Гин. и съответно *мѝджоѝца*, която се употребява в говора при наличие и на названието *стрѝна* ‘леля, жена на брата на мъжа, миджото’: *Зѝтот ѝмат миджѝца, стрѝна*. Гин. Названието *мѝджо* е често срещано в Голо бърдо. То е широко разпространено и в Родопите (Георгиева, Московка 1976, к. № 107). От турски произход са и названията *да̀йко, да̀йкоѝца* ‘брат на майката, вуйчо; жена на брата на майката, вуйна’ МОстр. В Стебл. са отбелязани варианти *да̀йо, да̀йджо*, мн. *да̀йовджиня* са отбелязани със значение ‘чичо’ (Тончева 2009, 264). При информаторите от ГОстр. е регистрирано различие: *да̀йджо* ‘вуйчо’ ≠ *мѝджо* ‘чичо’ (Тончева 2009, 183–184). Сходно е и названието *да̀йчо* в говора на с. Бор. (Dokle 2007, 102), както и в Шиш.: *Устрѝицици (сватовницици) – ба̀бу, дѝте, да̀йчу и а̀джу; Му е дѝте да̀йчово; Нѝвеста да̀йджева*. Всички тези лексеми също има успоредици в родопския ареал, като са отбелязани в различни варианти (Георгиева, Московка 1976, к. № 1). От същия произход е и названието *дѝчо* Асеновградско (БЕР, I, 398; Китанова 2010, 80).

Широко разпространени в много български диалекти от различни български езици, които са познати и в албански, се отбелязват и сред названията за животни:

ара̀п ‘черен’ (FShS, 27 алб. *arap*): *ара̀п – со ц̀ърно, ц̀ърн_кон*. Шиш.;

г̀ок ‘нещо, което е бяло’ (FShS, 389, *gjak* ‘нещо, което е бяло; бял кон’, от тур.: *г̀ок – бѐф ко̀н*) Шиш.;

чу̀п ‘добитък с малки уши’ (FShS, 172, *çip* ‘който има къси уши, без брада’): *чу̀па о̀фца со ѝши ма̀лове* със словообразователни варианти *чу̀пец, чу̀тиче* Шиш. Названието вероятно има връзка с посочената по-горе лексема *чу̀па*, според значението, посочено у Майер (Meуer 2007, 110, *çipë* ‘с дълги коси; момиче’);

ш̀ут ‘добитък без рога’ (алб. *shut* Meуer 2007, 487, връзка със слав.): *ш̀ут бра̀ф* Шиш.

Следните заемки от албански съответстват на други заети лексеми от различни български езици, разпространени в българските диалекти:

а̀йва̀ни ‘домашни животни, обикновено товарен добитък’ (FShS, 403, алб. *hajvan*; Meуer 2007, 194, от тур.) В говорите в Голо бърдо е отбелязано названието *а̀йва̀ни*, което, както личи в БДА ОТ, к. № 4, срв.: *А̀йванов ро̀жда ка̀ко си е сам*. Гин.; *Г̀ндѝ (тор) от а̀йвани*. М. Остр.;

блет̀орин`а алб. *mbeturina* ‘отпадъци’ (Orel 1998, 250 < от глагол *mbes* ‘оставам’). *Дан му̀й да ду̀дѝе о̀вие блет̀орин`а да ги ра̀бота на джагу̀рин`ата, ами да о̀ди*. Стебл.;

таволина ‘маса’ (FShS, 1223, вероятно в алб. от итал. *tavolo*): *Мѝесала. Го постаѝфме ка ѝедѝхмѝ лѝн во таволина̀та.* Боб.; *На таволина* (маса алб.) *к’ѝжа от во̀ла, што се кл̀ла за мѝсо на св̀дба.* Бор. Заемката представлява класически пример за възприемане на название на предмет от бита – артефакт. То съответства на редица други подобни названия в българските диалекти, заети от съседните балкански езици – срв. синия, ѝастач, паралия, сохра, трапеза (БДА ОТ, к. № 6); *сѝрка* ‘за овца с козина на черни точки’ (FShS 1102 *sorrë* ‘гарван’; Meyer, 453–454 ‘*stërqokë*’ връзка със старослав. *svorka ‘сврка’): *Сѝрка – со цѝрне нѝкице* (точници алб.) Шищ.

За название на гребен на петел са записана диалектните лексеми *ч̀афул* и *ц̀вѝкѝе*: *ч̀афул* // *к̀а̀афул* Шищ.; *ц̀вѝкѝе* ‘гребен на кокошката’ М. Остр. (алб. FShS, 980, *qafëhollë* ‘който има тънък врат’; Meyer 2007, 411, *qafë* от тур. – допуска общо с лат. *collum*, а също и други предположения за връзка с и.е. *kolso-*; Orel 1998, 353, *qafë* < тур. *kafa*): *К̀ак го в̀икае, м̀оре Ж̀ело, на нѝтеф што е з̀г̀оре? Ч̀афуль. Ё, м̀ори, Ж̀ела ми р̀ече. Ч̀афул, т̀акѝе го в̀икае.* Бор.

В диалектите се отбелязват и заемки от западноевропейски произход, които съответстват на други подобни заемки в български език – срв.: *карамѝле* – бълг. *бонбони*: *К̀ѝга с̀акаш. Да ти д̀ам кар̀амели.* Гин. (алб. *karamele*).

От западноевропейски или балкански произход, са следните заемки, които са характерни за албански език, отбелязани са и в българските диалекти в албавия, но не се срещат в други области от българската езикова територия:

г̀ѝта ‘чаша’ (алб. *gotë* Mayer 2007, 175, от итал. *gotto*): *М̀аслу п̀ѝл ѝено к̀ил’о, п̀ѝл ѝѝна г̀ѝта ѝлиу.* Шищ.; *Г̀ѝта, ама к̀р̀г̀ла т̀а̀ѝа. – Г̀ѝта, с̀ѝрча...* Шищ.;

гр̀ип//*гр̀еп* ‘кука за плетене’ (алб. *grip* < *γρίπος* Mayer 2007, 177): *Т̀ѝе ѝсте п̀ѝ нѝве. Т̀ѝѝс ѝмам сторѝно ѝѝска. Т̀ѝѝ с̀ѝсте плѝтѝно со гр̀ип. Ёсте сторѝно со гр̀еп. Им̀аме сторѝно н̀ѝе. Е г̀а б̀ѝѝме м̀ла̀ди, з̀ѝшт с̀ѝг̀а в̀ѝк’е тр̀епѝт р̀ѝцѝте.* Боб.;

к̀ѝша ‘църква’ (алб. *kishë* FShS, 523): *Ќ̀вде ѝе к̀ѝша – ц̀ѝрква.; Со ѝѝжа т̀ѝраа, м̀ѝже п̀ѝн, ма нѝмаше к̀ѝша* (черква – алб.), *ѝѝжа го з̀ѝмаа п̀ѝѝки в̀ѝрѝт...* Шищ.;

ко̀пит ‘градина’ алб. (*kopshtë* Mayer 2007, 251, връзка лат. *campus*, гр. *κῆπος*, нем. *Hof*): *Д̀жаг̀урин’а с̀акат да г̀’и р̀астѝш... к̀ѝпитѝ, ч̀ѝрг̀’ин’а.* Гин.;

кушѝрѝѝа ‘братовчед’ (алб. *kushëri* Mayer 2007, 273, от лат. *consobrinus*: *А ме раз̀ѝратѝе? Ч̀е га з̀а̀жѝне, ч̀е за б̀р̀ата, ч̀е за нѝкой св̀ѝѝштѝна, кушѝрѝѝа..., а б̀ѝже, за с̀ѝа̀кви, а те т̀ак’е...* Бор.;

лак̀р̀ор (‘баница’ алб. *lakror* – FShS, 587; Mayer 2007, 276, *laknë, lakën, geg. lakër, lakrë* ‘зеле’, от гръц. *λάχανον* чрез (*nëpërmjet*) лат. **lacanum*; Orel 1998, 211): *Лак̀р̀оро ѝсти м̀нѝѝгу д̀ѝбар, т̀ѝку ѝма м̀аса непѝчѝно, ж̀ѝѝш н̀ѝ ѝме ф̀аре* (алб. ‘никак’), *т̀ака не ѝе ѝч.* Боб. Може да се предположи, че думата представлява калка на българското диалектно *зелник*;

лиг̀’ѝн ‘езеро’ (алб. *liqen* FShS, 627): *С̀аму т̀ѝѝ б̀ѝше, лиг̀’ѝна, с̀ѝа г̀лѝдам и т̀ѝѝ..., к̀ѝпитѝ зоолог̀ѝка – т̀ам н̀ѝшту нѝмаше, с̀амѝ т̀ѝѝ б̀ѝше т̀ѝга, н̀ѝшто, п̀р̀азно т̀ам б̀ѝше.* Пуст.;

нико̀к’ѝра ‘домакия’ (алб. *nikoqire*, Mayer 2007, 356, от новогръц. *νοικοκύρις*): *И св̀ѝе;”те к̀а̀шѝте аку н̀мѝе сѝс нѝшт̀а, ни б̀ѝе ж̀енѝте нико̀к’ѝра...* Боб.;

pàlat ‘голяма постройка; къща’ (алб. *pallat* FShS, 843; Mayer 2007, 368, от итал. *pallazo* и в гръц. и в бълг.): *има тãмо вов пàлатот*. Пуст.;

плàчк’и ‘платнена покъщнина, дрехи’ (арб. *plaçkë* FShS, 931) *às nè сакам нìкой пòт врèмето да ме ги фàти плàчк’иве*. *И`мам дòма отвòрено от òбете стрàни*. Гин.;

пушìм ‘почивка’ (алб. *pushim* FShS, 975): *А сèга дèца у шкòлу нàшите òвие у шкòлу излìзае//и`деет на пùшима, мàло, дèсет минùта, на пùшима. А, пùшим, на пùшим*. Бор.;

пустетийа ‘власт’ (алб. *pushtet* от лат. *potestātem*, Mayer 2007, 410): *Тòй сàка му такòва да збòрува, та тòй...вìйе сте нèшту, тàка е и`стината, ама ут пустетийата штò йа имам, пу пушитийата, тàка му такòва да збòрува*. Пуст.;

тùфарство ‘овчарство; животновъдство’ (алб. *tufë* FShS, 1246 ‘група от хора или животни’; Mayer 2007, 506, ‘купчина, стадо’ от лат.): *Тùе со òва се занима̀вае, со земедèлие, ха-ха! И тùфарство*. Пуст.;

фèйуем ‘сгодявам’ (алб. *fejoi* FShS, 282; Meyer 2007, 147, *fe* от лат. *fidem*, итал. *fidare*): *Мòже да се фèйуе – гòдина, дèве..., мòже да ти пòможе Да се фèйуе – да се дàдеш – нàшенскь, да се дàдеш. Са дàват дèйца пършъ»мбал йà сьм се дàла за нèго, вèнчана. Сум се фèйувала*. Бор.;

фъркùвам ‘пържа’ (алб. *fërgoj* Orel 1998, 96, от лат. *frigere*; у Meyer 2007, 150 *fërk* ‘незабавно’ от сръб., близко с бълг., песен от Призрен в сборката на Вук): *И`ма им`е, имьетùму каквòту йè. Кьдèт имаш пу рàбутъ и кье идеш кай нèгу да фъркùваш*. Бор.;

шèр (алб. *sherr* ‘съперничество, кавга’. Meyer 2007: 468, от тур. *şerr*: FShS 1918, 1138): *Гòрани сàка да биде рàдт. Глàва да му сèди мùдра... Нè-биле йунаци. Йунаци нè биле. Аку вìг’и шо вìкаме мие шèр, тийе бèгаа от тàйа рàбота*. Шиш.

От прегледа на процесите на проникване на албански лексика в българските диалекти в Албания може да се направят следните изводи:

Тъй като диалектите съществуват в условия на двуезичие, в речта на информаторите се наблюдава широко разпространение на интерференцията с албански. При това в речта може да се отбележи проникване на лексеми от всякакъв тип и дори от кръга на ежедневната битова сфера – напр. *бук* ‘хляб’, *àир* ‘въздух’ и др. Срещат се и случаи, при които тези елементи, за които съществуват думи в диалекта, започват да влизат в състава на устойчиви съчетания – напр. *лùмо – рèка, лумскà трèва* ‘речна трева – вид тревисто растение’. Това показва пътя, по който елементите от чуждия език постепенно налагат присъствието си в диалекта на малцинството. По-често лексемите, които проникват в процеса на интерференцията и се установяват като заемки, са думи от кръга на обществено-културната сфера на съвременния живот – названия на понятия, артефакти и дори терминология, характерни за модерния градски бит – срв. *фригòрифèр//фрид̀жифèр* ‘хладилник’. При това и елементите, които се употребяват инцидентно в процеса на интерференцията, и заемките, се адаптират към българската морфологична система на диалекта. Най-последователно се адаптират глаголите – срв. *пърдòровам* (алб. *i përdor* ‘използвам’), *пърдурòсвам//пердèрдòсуйем*; словообразователните варианти на съществителните – срв.

тѹфарство ‘овчарство; животновъдство’, *пустетѹйа* ‘власт’ (алб. *pushtet*), умалителното *пѹк’ица* ‘точича’; адаптират се формите на прилагателните и причастията – срв. *рѹгул* ‘правило’, *р’егулòсану* (‘подредено’ алб. *rregulluara*); *мекàнично* (алб. *mekanik*) и др. Заемките от западните европейски и особено от романските езици са по-широко разпространени в българските диалекти в Албания в сравнение с тези на останалата територия на българското езиково землище. Част от общите заемки имат различно значение в диалектите, което произлиза от значението в албански – срв. *пàлат* ‘голяма постройка; къща’, а в български – ‘дворец’. Някои от заемките от албански най-вероятно преставляват калкиране на българските диалектни названия – срв.: *лакрòр* ‘баница’ вм. български *зелник*, от алб. *lakër* ‘зеле’. Много често старинни думи и форми от славянски произход се употребяват в българските диалекти в Албания и в албанския език. От една страна албанският играе благоприятна роля за запазването на тези старинни черти, но от друга – в процеса на интерференцията понякога дори и тези лексеми се срещат в диалектите в облика, под който присъстват в албански – срв. употреба на *дѹл’е* вм. *недел’а*. Някои общи езикови елементи сочат и към възможност за допускане на близост от по-стари епохи – срв. *буза*, *дар* и др.

Съкращения:

авест. – авестийски

алб. – албански

англ. – английски

Боб. – с. Бобошица, Корчанско

Бор. – с. Борйе, Кукъска Гора

бълг. – български

герм. – германски

Гин. – с. Гиневец, Голо бърдо

Г. Острени – с. Голямо Острени, Голо бърдо

гръц. – гръцки

гд.ч. – единствено число

и.е. – индоевропейски

итал. – италиански

л. – лице

лат. – латински

лит. – литовски

мн.ч. – множествено число

М. Остр. – с. Мало Острени

несв. – несвършен

новогръц. – новогръцки

праслав. – праславянски

Пуст. – с. Пустец, Преспанско
 св. – свършен
 староалб. – староалбански
 староинд. – староиндийски
 старочерковноинд. – старочерковноиндийски
 старочерковнослав. – старочерковнославянски
 Стебл. – с. Стеблево, Голо бърдо
 Треб. – с. Требище, Голо бърдо
 тур. – турски
 фр. – френски
 Шищ. – с. Шищевец, Кукъска Гора
 южнослав. – южнославянски

Литература

- Антонова-Василева Л. (1996), *Морфологични редувания между сегашната и аористната основа на глаголите в говора на с. Волак, Драмско*, [в: *Български език*, кн. 5, с. 56–59.
- Антонова-Василева Л. (1998), *Речник на прилепския говор (по материали от М.К. Цепенков)*, [в: М. Цепенков, *Фолклорно наследство*, т. 1, София, с. 383–496.
- Антонова-Василева Л. (2013), *Лексикосемантичната група на названията за лица в българските говори*, [в: *70 години българска лексикография*, София, с. 597–605.
- Антонова-Василева Л. (2016), *Диалектната система на с. шищевец, Кукъска гора – един говор на границите на българската граматика*, София.
- АРС**, *Албано-русский словарь*, Москва, 1951.
- Асенова П. (2002), *Балканско езиковедие. Основни проблеми на балканския езиков съюз*, София.
- Асенова П. (2016), *За семантичното равнище на общобалканската лексика*, [в: *Избрани статии по балканско езиковедие*, София, с. 27–38.
- БАР**, *Българско-албански речник* (1959), София.
- БДА ОТ**, *Български диалектен атлас. Обобщаващ том, ч. I–III. Фонетика. Акцентология. Лексика*, София, 2001.
- БЕР**, *Български етимологичен речник*, т. I–VII, София, 1971–2010.
- БТР**, *Български тълковен речник*, София, 1993.
- Геров Н., (1978), *Речник на българския език*, т. 5, София.
- Георгиева Ив., Москова Д. (1976), *Системата на родство в Средните Родопи*, [в: *Родопски сборник*, София, с. 79–113.
- Георгиева Ив., Москова Д., Радева Л. (1971), *Роднински названия у нас (предварителни съобщения)*, „Известия на Етнографския институт с музей”, кн. XIII, с. 271–285.
- ГСБКЕ** (1983), *Грамматика на съвременния български книжовен език*, т. II, София.
- Дейкова Хр. (2009), *Към „Albanian Etymological Dictionary” на Вл. Орел I. (или за ролята на диалектната лексика при етимологизиране на заемки в условия на езиков контакт)*, [в: *Studia etymologica Brunensia*, 6, Praha, с. 1–11.

- Дейкова Хр. (2016), *Этимология и лингвистическая контактология*, Saarbrücken.
- Десницкая А.В. (1968), *Сланыно-албанские языковые отношения и албанская диалектология*, [в:] *Славянское языкознание. VI Международный съезд славистов (Прага, август 1968)*, Москва, с. 120–147.
- Китанова М. (2010), *Етнолингвистични етюд*, София.
- Младенов Ст. (1941), *Етимологически и правописен речник на българския език*, София.
- Младенова М. (2013), *Названията на месеците в бобоцица – автентичен вариант на славянския календар*, [в:] *Културно-историческо и езиково наследство на съседна България*, София, с. 89–109.
- ОЛА СЛСЛ**, *Общеславянский лингвистический атлас. Серия лексико-словообразовательная*, Вып. 9, *Человек*, Kraków, 2009.
- Папагеоргиу Г. (1985), *Новогръзка граматика*, София.
- РЧД**, *Речник на чуждите думи*, София, 1996.
- РРОД**, *Речник на редки, остарели и диалектни думи в литературата ни от XIX и XX век*, София, 1974.
- Селищев А.М. (1931), *Славянское население в Албании*, София.
- Тончева В. (2009), *Българите от Голо бърдо, Република Албания*, ч. 1, София.
- Хъдсън Р. (1995), *Социолингвистика*, София.
- Цветановски Г. (2010), *Говорот на македонците во Мала Преспа (западнопреспански говор)*, Скопје.
- Цонев Б. (1984), *История на българския език*, т. 2, София, 1984, фототип. изд. от 1934.
- FShS** (1984), *Fjalor i shqipes së sotme*, Tiranë.
- Dokle N. (2007), *Rečnik goranski (nashinski) – albanski*, Sofia.
- Meyer G. (2007), *Fjalor etimologjik i gjuhës Shqipe – 1891*, Tiranë.
- Orel VI. (1998), *Albanian etymological dictionary*, Leiden-Boston-Köln.
- Paliga S. (2014), *Ethnic and Linguistic Distinctions in the Ancient Balkan Area. How Many Languages Were There in the Antiquity?*, [в:] *Балканските езици, литератури и култури. Дивергенция и конвергенция. Международна конференция, посветена на 20-годишнината от създаването на специалност Балканистика. София, 30–31 май*, София, с. 38–43.
- Siatkowski J. (2012), *Slowińskie nazwy części ciała w historii i dialektach*, Warszawa.
- Λεξικο**, *Λεξικο Ελληνοβουλγαρικο*, София, 1957.

